

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

3 päivänä helmikuuta 2009¹

Sisällys

I	Johdanto	I - 6420
II	Ensimmäisessä oikeusasteessa käsitellyn asian tosiseikat	I - 6420
	A Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely	I - 6420
	B Oikeudenkäyntimenettely	I - 6422
III	Asiaa koskevat oikeussäännöt	I - 6424
	A Yrityskeskittymien valvontaa koskevat yhteisön säännöt	I - 6424
	B Oikeudenkäynnin kannalta merkitykselliset aikaisemmat tuomiot	I - 6426
IV	Asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio	I - 6427
	A Asian T-351/03 käsittely	I - 6427
	B Valituksenalaisen tuomion (asia T-351/03) keskeinen sisältö	I - 6429
	1. Yhteisön oikeuden riittävän ilmeinen rikkominen	I - 6429
	2. Syy-yhteys	I - 6430
	3. Aiheutuneiden vahinkojen rajaaminen	I - 6432
	a) Schneiderin maksamat palkkiot sekä sille aiheutuneet hallinnolliset kulut ja oikeudenkäyntikulut	I - 6432
	b) Legrandin luovutushinnan alennus, joka myönnettiin Wendel-KKR:lle, jotta luovutuksen voimaantulopäivää voitiin lykätä	I - 6433
	c) Arviointi, osuus vahingon syntymiseen ja korot	I - 6433
V	Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valitusasian asianosaisen vaatimukset	I - 6434

1 – Alkuperäinen kieli: espanja.

VI	Valituksen arviointi	I - 6435
	A Kysymyksenasettelu	I - 6435
	B Yhteisön oikeuden riittävän ilmeiseen rikkomiseen liittyvät valitusperusteet	I - 6436
	1. Asianosaisten lausumat	I - 6436
	2. Ensimmäinen valitusperuste: valituksenalaisen tuomion virheellinen tulkinta	I - 6436
	3. Toinen valitusperuste	I - 6439
	C Schneiderille aiheutunutta vahinkoa koskeva valitusperuste	I - 6441
	D Syy-yhteyteen liittyvät valitusperusteet	I - 6442
	1. Syy-yhteyden puuttuminen	I - 6443
	a) Tosiseikkojen ja selvitysaineiston vääristely (kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa)	I - 6443
	b) Syy-yhteyden puuttuminen soveltumattomuuspäätöksen lainvastaisuuden ja Wendel-KKR:lle Legrandin luovutushinnasta myönnetyn alennuksen väliltä (kolmannen valitusperusteen toinen osa)	I - 6444
	i) Kysymyksenasettelu	I - 6444
	ii) Arviointi	I - 6445
	2. Syy-yhteyden katkeaminen (kolmas ja neljäs valitusperuste)	I - 6449
	a) Asianosaisten lausumat	I - 6449
	b) Tiettyjen väitteiden tutkittavaksi ottaminen	I - 6450
	c) Asiakysymys	I - 6450
	3. Perustelujen ristiriitaisuutta koskeva valitusperuste	I - 6453
	E Seitsemäs valitusperuste	I - 6454
VII	Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu pääasiassa	I - 6454
VIII	Kummankin oikeudenkäynnin oikeudenkäyntikulut	I - 6455
IX	Ratkaisuehdotus	I - 6456
		I - 6419

I Johdanto

1. Euroopan komissio valittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 11.7.2007 antamasta tuomiosta,² jolla osittain hyväksyttiin sellaista yhteisön sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskeva kanne, joka perustui tässä samassa oikeusasteessa sittemmin kumottuun yrityskeskittymän kieltämiseen.

2. Nyt esillä olevassa asiassa vaadittua valtavaa 1 700 miljoonan euron vahingonkorvausvaatimustakin suurempi merkitys on sillä, miten siinä annettava yhteisöjen tuomioistuimen tuomio vaikuttaa EU:n kilpailuvalvonnasta vastaavan yhteisön toimielimen talouspolitiikkaan.

3. Tämänkaltaista riitaa, joka koskee yritysten puolustautumisoikeuksien loukkaamista hallinnollisessa menettelyssä ja tästä perusoikeuden loukkaamisesta aiheutunutta vahinkoa, on nimittäin arvioitava hyvin varovasti ja harkiten, koska asian ratkaisulla voi olla vakavia seurauksia sekä yrityksille että yhteisön ja kansallisen tason toimielimille.

2 – Asia T-351/03, Schneider Electric v. komissio (Kok., s. II-2237).

II Ensimmäisessä oikeusasteessa käsitellyn asian tosiseikat

4. Tässä valitusasiassa kyseessä olevaan riitaan johtanut monivaiheinen tapahtumasarja selostetaan kokonaisuudessaan valituksenalaisessa tuomiossa,³ ja kertaan sen lyhyesti seuraavassa.

A Oikeudenkäyntiä edeltänyt menettely

5. Ranskalaiset yhtiöt Schneider Electric SA (jäljempänä Schneider) ja Legrand SA (jäljempänä Legrand) ilmoittivat komissiolle Schneiderin suunnitelmasta hankkia asetuksen (ETY) N:o 4064/89⁴ (jäljempänä asetus) 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla Legrand kokonaan määräysvaltaansa antamalla julkinen vaihtotarjous. Schneider valmistaa ja myy sähkönjakelun, teollisuusvalvonnan ja automaation alojen tuotteita ja järjestelmiä ja Legrand pienjännitelaitteita.

6. Koska komissio katsoi, että suunnitellun keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkki-

3 – Tuomion 16–78 kohta.

4 – Yrityskeskittymien valvonnasta 21.12.1989 annettu neuvoston asetus (EYVL L 395, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna (EYVL 1990, L 257, s. 13) ja muutettuna 30.6.1997 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 1310/97 (EYVL L 180, s. 1). Viimeisintä versiota, 20.1.2004 annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 139/2004 (EUVL L 24, s. 1), ei sovelleta tässä valitusasiassa.

noille vallitsi vakavia epäilyjä, se aloitti 30.3.2001 asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla valvonnan toisen vaiheen ja pyysi Schneiderilta ja Legrandilta tietoja.

7. Komissio osoitti 3.8.2001 Schneiderille väitetiedoksiannon, jossa todettiin, että keskittymällä luodaan määräävä asema tietyillä kansallisilla alakohtaisilla markkinoilla.

8. Keskittymän osapuolet kiistivät väitetiedoksiantoon 16.8.2001 antamassaan vastauksessa komission käyttämän markkinoiden määritelmän samoin kuin sen analyysin keskittymän vaikutuksista näihin markkinoihin. Ilmoituksen tehneiden yritysten ja komission yksiköiden välillä pidettiin 29.8.2001 kokous, jossa Schneider ehdotti erilaisia korjaustoimenpiteitä kilpailuongelmien ratkaisemiseksi.

9. Komissio teki 10.10.2001 asetuksen 8 artiklan 3 kohdan nojalla päätöksen 2004/275/EY kyseisen keskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille soveltumattomaksi (jäljempänä soveltumattomuuspäätös).⁵ Komissio katsoi soveltumattomuuspäätöksen 782 ja 783 perustelukappaleessa, että keskit-

tymällä luotaisiin määräävä asema, jonka seurauksena tehokas kilpailu estyisi olennaisesti kyseisillä kansallisilla alakohtaisilla markkinoilla, ja että keskittymällä myös vahvistettaisiin hallitsevaa asemaa tietyillä Ranskan alakohtaisilla markkinoilla.⁶ Komissio katsoi myös, että Schneiderin ehdottomat korjaustoimenpiteet eivät olleet sellaisia, että niillä kyettäisiin välttämään soveltumattomuuspäätöksessä yksilöidyt kilpailuongelmat.

10. Koska Schneider oli sillä perusteella, että se omisti 98,1 prosenttia Legrandin pääomasta, toteuttanut yritys keskittymän, joka oli todettu jälkikäteen yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, komissio antoi 24.10.2001 toisen väitetiedoksiannon Schneiderin ja Legrandin erottamiseksi toisistaan. Väitetiedoksiannossa komissio suunnitteli määräävänsä Schneiderin asetuksen 8 artiklan 4 kohdan nojalla luovuttamaan varansa Legrandista siten, että sen markkina-asema ei olisi enää merkittävä, palauttaakseen tehokkaan kilpailun riittävän varmasti ja riittävän nopeasti.

11. Komissio arvioi niin ikään tarpeelliseksi välittömästi antaa kokeneen ja itsenäisen uskotun miehen tehtäväksi hallinnoida Schneiderin omistamia Legrandin osakkeita ja teki asetuksen 7 artiklan 4 kohdan perusteella 4.12.2001 päätöksen, jolla Schneider sai luvan käyttää Legrandin osakkeisiinsa liittyvää äänioikeutta Schneiderin nimeämän

5 – Asia COMP/M.2283 – Schneider-Legrand, keskittymän julistamisesta yhteismarkkinoille soveltumattomaksi (EUVL 2004, L 101, p. 1).

6 – Asiaa on selvitetty tarkemmin valituksenalaisen tuomion 35 ja 36 kohdassa.

uskoton miehen välityksellä komission hyväksymässä sopimuksessa määrätyn ehdoin.

12. Komissio teki 30.1.2002 asetuksen 8 artiklan 4 kohdan perusteella päätöksen (jäljempänä erottamispäätös),⁷ jolla Schneider määrättiin erottautumaan Legrandista yhdeksän kuukauden määräajassa, joka päättyisi 5.11.2002.

13. Erottamispäätöksessä Schneideria kiellettiin erottautumasta erikseen tietyistä Legrandin toiminnoista, edellytettiin komission etukäteishyväksyntää Legrandin ostajalle tai ostajille ja kiellettiin kaikenlainen Legrandin tiettyjen toimintojen myöhempi palauttaminen Schneiderille.

B Oikeudenkäyntimenettely

14. Ennen erottamispäätöstä Schneider oli nostonut 13.12.2001 Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kumoamiskanteen soveltumattomuuspäätöstä vastaan (asia T-310/01).

7 – Komission 30.1.2002 tekemä päätös K(2002) 360 lopullinen, jolla yritykset määrättiin erotettavaksi toisistaan (asia COMP/M.2283 – Schneider-Legrand).

15. Schneider nosti 18.3.2002 kumoamiskanteen myös erottamispäätöksestä (asia T-77/02) sekä esitti hakemuksen erottamispäätöksen täytäntöönpanon lykkäämisestä (asia T-77/02 R).

16. Asiaan T-77/02 R liittyneessä väli toimimenettelyssä 23.4.2002 järjestetyn istunnon jälkeen komissio pidensi ajankohtaan 5.2.2003 saakka määräaikaa, joka oli annettu Schneiderille Legrandista erottautumiseksi, tämän vaikuttamatta erottautumisprosessin vaiheiden toteuttamiseen pidennetyn määräajan aikana, ja tällöin Schneider peruutti täytäntöönpanon lykkäämistä koskeneen hakemuksensa.

17. Schneider valmisteli Legrandin luovutusta, joka oli tarkoitus toteuttaa siinä tapauksessa, että sen kaksi kumoamiskannetta hylättäisiin, ja teki tätä tarkoitusta varten 26.7.2002 Wendel-KKR-nimisen konsortion kanssa luovutus sopimuksen, joka piti panna täytäntöön viimeistään 10.12.2002. Luovutus sopimus sisälsi lausekkeen, jonka perusteella Schneider sai irtisanoa sopimuksen 5.12.2002 saakka sopimusrikkomista koskevan korvauksen (180 miljoonaa euroa) maksamista vastaan, mikäli soveltumattomuuspäätös kumottaisiin.

18. Kuten jo mainitsin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi soveltumattomuuspäätöksen asiassa Schneider I antamallaan tuomiolla⁸ sillä perusteella, että asiaa

8 – Asia T-310/01, Schneider Electric v. komissio, tuomio 22.10.2002 (Kok., s. II-4071).

analysoitaessa ja arvioitaessa keskittymän vaikutusta Ranskan ulkopuolella oleviin kansallisiin alakohtaisiin markkinoihin oli tehty virheitä ja puolustautumisoikeuksia oli loukattu. Erottamispäätös kumottiin samana päivänä asiassa Schneider II annetulla tuomiolla,⁹ koska se oli kumotun soveltumattomuuspäätöksen täytäntöönpanotoimi. Koska komissio ei hakenut muutosta asioissa Schneider I ja Schneider II annettuihin tuomioihin, niistä tuli lainvoimaisia. Jotta valitusasian tosiseikkoja koskevasta esityksestäni ei tulisi liian monimutkainen, selostan kummankin tuomion sisällön yksityiskohtaisemmin tämän ratkaisuehdotuksen luvussa III, jossa tarkastellaan asiaa koskevia oikeussääntöjä.¹⁰

19. Komissio julkaisi virallisessa lehdessä ilmoituksen,¹¹ jossa se täsmensi, että keskittymän tutkimista koskevia määräaikoja sovellettaisiin asetuksen 10 artiklan 5 kohdan nojalla päivämäärästä 23.10.2002 alkaen. Komissio totesi, että keskittymä voisi ensimmäisen vaiheen ensimmäisessä tutkimuksessa kuulua asetuksen soveltamisalaan, tämän rajoittamatta lopullista päätöstä, ja kehotti kolmansiä osapuolia esittämään mahdolliset huomautuksensa.

20. Komissio lähetti Schneiderille 13.11.2002 uuden väitetiedoksiannon, jossa se ilmoitti, että keskittymä saattoi rajoittaa kilpailua alakohtaisilla markkinoilla Ranskassa Schneiderin ja Legrandin markkinaosuuksien

merkittävien päällekkäisyyksien, niiden perinteisen kilpailutilanteen poistumisen, Schneiderin ja Legrandin muodostaman yksikön hallussa olevien tavaramerkkien merkityksellisyyden, sen tukkukauppiaisiin kohdistaman markkinavoiman ja sen vuoksi, ettei yksikään kilpailija voinut korvata Legrandin ennen keskittymää aiheuttamaa kilpailupainetta.

21. Schneider ehdotti 14.11.2002 komissiolle korjaustoimenpiteitä, joilla oli tarkoitus poistaa Schneiderin ja Legrandin toimintojen päällekkäisyydet kyseessä olevilla alakohtaisilla markkinoilla Ranskassa. Näistä seikoista käytiin kirjeenvaihto, jossa komissio ilmoitti, etteivät Schneiderin ehdottamat korjaustoimenpiteet olleet riittäviä kaikkien keskittymän Ranskassa aiheuttamien kilpailuongelmien ratkaisemiseksi, ja jossa Schneider puolestaan arvosteli komissiota siitä, että tämä epäili ehdotettujen korjaustoimenpiteiden käyttökelpoisuutta ja kykyä taata kilpailutilanteen säilyminen Ranskassa.

22. Schneider totesi 2.12.2002 päivätyssä kirjeessään, että menettelyn ollessa nyt jo loppuvaiheessa keskustelujen jatkaminen ei komission kannan perusteella ollut enää realistista, ja ilmoitti komissiolle, että se oli yli vuoden kestäneen epävarmuuden lopettamiseksi päättänyt myydä Legrandin Wendel-KKR:lle. Schneider vahvisti päätöksensä päivää myöhemmin komissiolle lähettämälleen faksilla, jossa se täsmensi myyvänsä osuutensa Legrandissa Wendel-KKR:lle edellä mainitun luovutus sopimuksen mukaisesti 10.12.2002. Se ilmoitti 11.12.2002, että myynti oli toteutettu.

9 – Asia T-77/02, Schneider Electric v. komissio, tuomio 22.10.2002 (Kok., s. II-4201).

10 – Tämän ratkaisuehdotuksen 39 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

11 – EYVL C 279, 15.11.2002, s. 22.

23. Vaikka komissio ensin aloitti keskittymän valvonnan toisen vaiheen 4.12.2002 tekemälään päätöksellä ja katsoi, ettei Schneiderin ehdottamien korjaustoimenpiteiden perusteella ollut mahdollista poistaa vakavia epäilyksiä, jotka koskivat keskittymän soveltuvuutta yhteismarkkinoille, se kuitenkin ilmoitti 13.12.2002 tutkintamenettelyn lopettamisesta kohteen puuttumisen vuoksi, koska Legrand ei ollut enää Schneiderin määräysvallassa.

24. Tämän seurauksena Schneiderin toisen vaiheen aloittamisesta tehdystä päätöksestä ja 13.12.2002 tehdystä tutkintamenettelyn lopettamispäätöksestä nostama kumoamiskanne (asia T-48/03) jätettiin tutkimatta.¹² Schneider teki tästä määräyksestä valituksen, joka hylättiin yhteisöjen tuomioistuimen määräyksellä.¹³

25. Yhteisöjen tuomioistuin totesi määräyksen 48 kohdassa, että valitessaan keskittymän valvontamenettelyn ensimmäisen vaiheen uudelleen aloittamisen komissio oli pyrkinyt tekemään päätelmät asiassa Schneider I annetusta tuomiosta, joten se oli toteuttanut kaikki tarvittavat varotoimet taatakseen sen, ettei Schneiderin puolustautumisoikeuksia loukattaisi.

12 – Asia T-48/03, Schneider Electric v. komissio, määräys 31.1.2006 (Kok., s. II-111), jolla kumoamiskanne asiassa T-48/03 jätettiin tutkimatta sillä perusteella, että toisen vaiheen aloittamisesta tehty päätös ja lopettamis päätös eivät olleet Schneiderille vastaisia päätöksiä.

13 – Asia C-188/06 P, Schneider Electric v. komissio, määräys 9.3.2007.

III Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Yrityskeskittymien valvontaa koskevat yhteisön säännöt

26. Asetuksen, sellaisena kuin sitä sovelletaan nyt käsiteltävään asiaan, 2 artiklan 3 kohdassa säädetään, että keskittymä julistetaan yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, jos sillä luodaan sellainen määräävä asema tai vahvistetaan sellaista määräävää asemaa, jonka seurauksena tehokas kilpailu yhteismarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla olennaisesti estyy.

27. Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetään, että keskittymän katsotaan syntyvän, jos yritys saa esimerkiksi ostamalla osakkeita tai osuuksia suoran tai välillisen määräysvallan toisessa yrityksessä.

28. Asetuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdassa täsmennetään, että komissio julistaa yhteismarkkinoille soveltuviksi sille asetuksen nojalla ilmoitetut keskittymät, joihin sovelletaan asetusta mutta joiden soveltuvuudesta yhteismarkkinoille ei ole vakavia epäilyjä.

29. Päinvastaisessa tapauksessa komissio päättää yksityiskohtaisemman valvontamennettelyn aloittamisesta (ns. toisen vaiheen aloittamisesta tehtävä päätös) 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti.

30. Asetuksen 10 artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että nämä päätökset on tehtävä kuukauden kuluessa keskittymää koskevan ilmoituksen vastaanottamista seuraavasta päivästä tai täydellisten tietojen vastaanottamista seuraavasta päivästä.

31. Asetuksen 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa annetaan komissiolle toimivalta tehdä valvonnan toisessa vaiheessa joko päätös keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkkinoille, tarvittaessa osallistuvien yritysten ilmoitettuun sulautumahankkeeseensa tekemien muutosten jälkeen, tai päätös yhteismarkkinoille soveltumattomuudesta.

32. Asetuksen 10 artiklan 3 kohdassa täsmennetään, että päätökset, joilla keskittymä julistetaan yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, on tehtävä neljän kuukauden kuluessa päivästä, jona toisen vaiheen menettely aloitetaan.

33. Asetuksen 8 artiklan 4 kohdassa säädetään, että jos yhteismarkkinoille soveltumat-

tomaksi julistettu keskittymä on jo toteutettu, komissio voi 3 kohdan mukaisella tai erillisellä päätöksellä vaatia yritykset erotettavaksi toisistaan tai muuta aiheellista toimenpidettä tehokkaan kilpailun edellytysten palauttamiseksi.

34. Asetuksen 10 artiklan 6 kohdassa säädetään, että jos komissio ei ole tehnyt päätöstä toisen vaiheen aloittamisesta kuukauden kuluessa ilmoituksen vastaanottamista seuraavasta päivästä tai täydellisten tietojen vastaanottamista seuraavasta päivästä tai päätöstä keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkkinoille neljän kuukauden kuluessa päivästä, jona toisen vaiheen menettely aloitetaan, ilmoitettua keskittymää pidetään yhteismarkkinoille soveltuvana.

35. Asetuksen 10 artiklan 5 kohdassa säädetään, että jos yhteisön tuomioistuimet kumoavat komission tekemän päätöksen, asetuksessa säädetyt määräajat alkavat kulua uudelleen siitä päivästä lähtien, jona tuomioistuimen tuomio on annettu.

36. Asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa täsmennetään, että keskittymää ei saa toteuttaa ennen kuin siitä on tehty ilmoitus eikä ensimmäisten kolmen viikon kuluessa ilmoituksen tekemisestä. Asetuksen 7 artiklan 3 kohdassa täsmennetään, että mitä 1 kohdassa säädetään, ei estä komissiolle ilmoitetun julkisen osto- tai vaihtotarjouksen toteuttamista, jos ostaja ei käytä kyseessä

oleviin osakkeisiin tai osuuksiin liittyvää äänioikeuttaan tai jos ostaja käyttää sitä komission myöntämällä poikkeusluvalla vain säilyttääkseen näiden sijoitusten täyden arvon.

37. Asetuksen 18 artikla on esillä olevan asian kannalta erittäin merkityksellinen, sillä sen 1 kohdassa säädetään, että ennen muun muassa 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun päätöksen tekemistä komission on menetelyn jokaisessa vaiheessa neuvoo-antavan komitean kuulemiseen asti varattava niille henkilöille, yrityksille ja yritysten yhteenliittymille, joita asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa niitä vastaan esitetyistä väitteistä.

38. Saman artiklan 3 kohdassa täsmennetään, että komissio saa perustaa päätöksensä vain niihin vastaväitteisiin, joista yritykset, joita asia koskee, ovat voineet esittää huomautuksensa, ja että menettelyssä on täysimääräisesti taattava niiden oikeus puolustautumiseen.

B Oikeudenkäynnin kannalta merkitykselliset aikaisemmat tuomiot

39. Schneiderin ja komission välinen riita sai alkunsa siitä, kun Schneider saattoi komission soveltumattomuuspäätöksen ja erottamispäätöksen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tutkittavaksi. Sen vuoksi onkin aluksi

aiheellista kerrata niiden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioiden pääkohdat, joilla nämä päätökset kumottiin, vaikka niistä oli jo tullut lainvoimaisia.

40. Soveltumattomuuspäätös kumottiin asiassa Schneider I annetulla tuomiolla ensinnäkin sillä perusteella, että arvioitaessa keskittymän vaikutusta Ranskan ulkopuolella oleviin kansallisiin alakohtaisiin markkinoihin oli tehty virheitä, ja toiseksi sillä perusteella, että puolustautumisoikeuksia oli loukattu, mikä rasitti keskittymän vaikutusta Ranskan alakohtaisiin markkinoihin ja Schneiderin ehdottamia korjaustoimenpiteitä koskenutta analyysia.

41. Valitus ei koske taloudellisessa arvioinnissa tehtyjä virheitä, joten tarkastelu rajataan ainoastaan puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen. Siltä osin asiassa Schneider I annetussa tuomiossa katsotaan, että komission olisi kuulunut tarkentaa selvästi ne kilpailuongelmat, joita ehdotettu yrityskeskittymä aiheutti, jotta ilmoituksen tehneet osapuolet olisivat voineet esittää hyödyllisesti ja hyvissä ajoin sellaisia varojen luovuttamista koskevia ehdotuksia, joiden avulla keskittymästä olisi tarvittaessa saatu yhteismarkkinoille soveltuva.

42. Tuomion mukaan 3.8.2001 annetussa väitetiedoksiannossa ei ollut käsitelty riittävän selkeästi ja tarkasti sitä, että Schneiderin asema vahvistuu ranskalaisiin pienjännitelaitteiden jälleenmyyjiin nähden, ei vain sen

seurauksena, että mukaan lasketaan Legrandin myynti sähköjakokeskusten komponenttien markkinoilla, vaan myös sen seurauksena, että Legrandilla on määräävä asema vastaanottopään sähkölaitteiden segmenteillä.¹⁴

43. Tuomiossa myös huomautetaan, että komission väitetiedoksiannossa lueteltiin keskittymän vaikutusalaan kuuluvat eri kansalliset alakohtaiset markkinat osoittamatta kuitenkaan millään tavalla sitä, että jommankumman osapuolen asema nojautuisi toisella osapuolella olevaan asemaan.¹⁵ Tällä tavoin komissio epäsi Schneiderilta mahdollisuuden esittää huomautuksia ja riitauttaa se komission näkemys, jonka mukaan Schneider vahvistaa jälleenmyynnin tasolla määräävä asemaansa nousukeskusten ja ryhmäkeskusten komponenttien alalla Legrandilla vastaanottopään sähkölaitteiden alalla olevaan hallitsevaan asemaan perustuen.

44. Soveltumattomuuspäätöksen katsottiin loukkaavan Schneiderin puolustautumis oikeuksia, koska yhtiöllä ei ollut mahdollisuutta arvioida niiden komission nimeämien kilpailuongelmien täyttä laajuutta, joita keskittymä aiheutti Ranskan pienjännitelaitteiden markkinoilla jälleenmyynnin tasolla. Schneiderille varsinkaan ei annettu mahdollisuutta esittää ehdotuksia sellaisista riittävän laajoista varojen luovuttamisista tai muista toimenpiteistä, joilla mainitut kilpailuongelmat olisi voitu ratkaista. Tuomion mukaan Schneiderilta oli siten välillisesti riistetty mahdollisuus

saada komission hyväksyntä ehdotetuille parannuksille, ja tämän säännönvastaisuuden merkitys oli melko vakava, koska parannukset ovat käytännössä ainoa keino estää asetuksen 2 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvan yrityskesittymän julistaminen yhteismarkkinoille soveltumattomaksi.¹⁶

45. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim kumosi myös erottamispäätöksen asiassa Schneider II antamallaan tuomiolla sillä perusteella, että se liittyi erottamattomasti soveltumattomuuspäätökseen.

IV Asian käsittely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

A Asian T-351/03 käsittely

46. Schneider nosti 10.10.2003 toimittamallaan kannekirjelmällä EY 235 artiklan ja EY 288 artiklan toiseen kohtaan perustuvan vahingonkorvauskanteen.

47. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin velvoittaa yhteisön

¹⁴ – Tukemista koskeva väite.

¹⁵ – Asia Schneider I, tuomion 444 ja 445 kohta.

¹⁶ – Asia Schneider I, tuomion 453–461 kohta.

suorittamaan sille 1 663 734 716,76 euroa sillä varauksella, että korvausta alennetaan korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrällä, joka on vahvistettu oikeudenkäyntikuluja koskevilla määräyksillä,¹⁷ ja sitä korotetaan yhtäältä koroilla, jotka ovat kertyneet ajankohdasta 4.12.2002 lähtien siihen saakka, kunnes ne on kokonaan maksettu, 4 prosentin vuosikorolla, ja toisaalta sen veron määrällä, joka Schneiderin on maksettava saadessaan suoritetun korvauksen määrän.

48. Schneider väitti,¹⁸ että asiassa Schneider I annetun tuomion mukaan soveltumattomuuspäätöksessä oli kaksi lainvastaisuutta: yhtäältä puutteet analyysissä, jonka komissio teki keskittymän vaikutuksista Ranskan ulkopuolella oleviin kansallisiin alakohtaisiin markkinoihin, ja toisaalta kantajan puolustautumisoikeuksien loukkaaminen sillä, että väitetiedoksiannossa ei ollut ilmaistu riittävän täsmällisesti väitettä, joka koski sitä, että Schneiderin ja Legrandin asemat tukivat toisiaan.

49. Schneiderin mukaan soveltumattomuuspäätöstä rasittavista kahdesta ilmeisestä lainvastaisuudesta on seurannut suoraan Schneiderin varallisuuden arvon alentuminen, joka muodostuu ensinnäkin kirjanpito tappiosta, joka on kirjattu Legrandin varojen osalta, toiseksi saamatta jääneestä voitosta, joka on johtunut siitä, että keskittymän suunniteltuja synergiaetuja ei ole kyetty toteuttamaan ja konsernin teollinen strategia on siten mitätöity, ja kolmanneksi kielteisestä vaikutuk-

sesta, joka tällä on ollut Schneiderin maineeseen. Vahingon laajuutta on osaltaan lisännyt myös komission kielteinen suhtautuminen Schneideria kohtaan menettelyn aikana.

50. Näiden vahinkojen lisäksi soveltumattomuuspäätös on aiheuttanut Schneiderin mukaan sille kuluja, jotka liittyvät uskotulle miehelle Schneiderin ja Legrandin erottamiseen liittyneen hallinnollisen menettelyn yhteydessä maksettuihin palkkioihin, keskittymän uudelleen tutkimiseen asioissa Schneider I ja Schneider II annettujen tuomioiden julistamisen jälkeen sekä kanteiden T-310/01, T-77/02 ja T-77/02 R käsittelyyn, ja näistä kuluista on vähennettävä oikeudenkäyntikulujen korvaus, joka Schneiderille jo myönnettiin kahdella oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeneella määräyksellä.

51. Toissijaisesti Schneider vaati, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaa kanteen tutkittavaksi, toteaa yhteisön olevan sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, vahvistaa menettelyn, jota on noudatettava sen Schneiderille tosiasiallisesti aiheutuneen vahingon määrittämiseksi, joka on korvattava, ja velvoittaa komission korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut.

52. Komissio puolestaan vaati Saksan liitto-tasavallan tukemana, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jättää kanteen osittain tutkimatta ja hylkää sen kokonaan perusteettomana sekä velvoittaa Schneiderin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

17 – Asia T-310/01 DEP ja asia T-77/02 DEP, tuomio 29.10.2004.

18 – Valituksenalaisen tuomion 100–106 kohta.

53. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim (neljäs jaosto) toteutti 11.12.2003 prosessinjohtotoimen, jolla keskustelu rajoitettiin sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun syntymiseen ja vahingon arvioimista koskeviin menetelmiin.

B Valituksenalaisen tuomion (asia T-351/03) keskeinen sisältö

1. Yhteisön oikeuden riittävän ilmeinen rikkominen

54. Soveltumattomuuspäätös kumottiin asiassa Schneider I annetulla tuomiolla sillä perusteella, että päätöksellä oli loukattu Schneiderin puolustautumisoikeuksia, ja tuomion perusteluissa keskityttiin siihen, oliko tämä lainvastaisuus merkinnyt riittävän ilmeistä sellaisen oikeussäännön rikkomista, jolla annetaan oikeuksia yksityisille. Tämän edellytyksen osalta oikeuskäytännössä vahvistettu ratkaiseva peruste on yhteisön toimielimen harkintavallalle asetettujen rajojen selvä ja vakava ylittäminen.¹⁹

55. Tuomiossa tutkittiin, vastaavatko kyseiseen päätökseen liittyvät säännönvastaisuudet riittävän ilmeisen rikkomisen käsitettä, ennen

kuin siirryttiin käsittelemään vahinkoa lisääviä seikkoja, jotka perustuivat komission käyttäytymiseen keskittymän valvontamenettelyn aikana.

56. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim katsoi, ettei yhteisön vastuu ole voinut syntyä keskittymän taloudellisia vaikutuksia koskevassa analyysissä todetuista puutteista,²⁰ koska nämä puutteet eivät ole vaikuttaneet toteamukseen, jonka mukaan keskittymä oli yhteismarkkinoille soveltumaton,²¹ vaan ainoa soveltumattomuuspäätöksen virhe, joka asiassa Schneider I annetun tuomion mukaan on voinut viedä kantajalta mahdollisuuden saada myönteinen päätös keskittymän toteuttamiselle, liittyy 3.8.2001 päivätyn väitetiedoksiannon ja soveltumattomuuspäätöksen välillä todettuun ristiriitaisuuteen, joka koskee keskittymän osapuolten asemien tukemista koskevaa väitettä.

57. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan se, että komissio laati väitetiedoksiannon siten, että Schneider ei – kuten asiassa Schneider I annetusta tuomiosta ilmenee – ole voinut tietää, että ellei se esittäisi sellaisia korjaustoimenpiteitä, jotka ovat omiaan vähentämään tukemistilanteita sen aseman ja Legrandin aseman välillä Ranskan alakohtaisilla markkinoilla tai poistamaan ne, sillä ei olisi mitään mahdollisuutta

19 – Asia C-282/05 P, Holcim (Deutschland) v. komissio, tuomio 19.4.2007 (Kok., s. I-2941, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

20 – Dawes, A. ja Peci, K. arvostelevat tätä ratkaisua artikkelissaan "Sorry but there's nothing we can do to help: Schneider II and extra-contractual liability of the European Commission in merger cases", *European Competition Law Review*, 2008, 29 (3), s. 151–161.

21 – Valituksenalaisen tuomion 129–138 kohta.

saada keskittymää julistetuksi yhteismarkkinoille soveltuvaksi, merkitsee tässä tapauksessa asetuksen 18 artiklan 1 ja 3 kohdan selvää ja vakavaa rikkomista.

senä ja sellaisenaan riittävän ilmeisenä yksityisille oikeuksia antavan oikeussäännön rikkomisena.

58. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei komissio voi perustella eikä selittää tätä puolustautumisoikeuden loukkaamista sen yksiköihin kohdistuvilla erityisillä rajoitteilla tai sillä, että monitahoisen markkina-analyysin suorittaminen tiukassa määräajassa on vaikeaa; tuomion mukaan näillä perusteilla ei tässä tapauksessa ollut merkitystä, koska vahingon aiheuttajana ei ollut väitetiedoksiannossa tai soveltumattomuuspäätöksessä suoritettu merkityksellisten markkinoiden analyysi vaan se, että väitetiedoksiannosta oli jätetty pois maininta, joka oli olennainen päätöksessä tehtyjen loppupäätelmien kannalta.

59. Tuomion mukaan tähän mainintaan ei sisälly mitään erityistä teknistä ongelmaa eikä siinä edellytetä mitään erityistä täydentävää analyysiä, jota ei olisi kyetty ajankäytöllisistä syistä tekemään, eikä maininnan puuttumisen myöskään voida katsoa johtuvan mistään satunnaisesta tai vahingosta johtuvasta laadintaongelmasta, jonka koko väitetiedoksiannon lukeminen voisi korjata.

60. Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi komission loukanneen Schneiderin puolustautumisoikeuksia siten, että sitä on pidettävä selvänä ja vakavana komissiota sitovien rajojen ylittämi-

2. Syy-yhteys

61. Aluksi on palautettava mieleen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteutti oikeudenkäynnissä prosessinjohtotoimen, jolla keskustelu rajoitettiin sopimus-suhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun syntymiseen ja vahingon arvioimista koskeviin menetelmiin.²²

62. Schneider väitti, että soveltumattomuuspäätös aiheutti sille varojen arvon menetyksiä tammikuussa 2001 tapahtuneen Legrandin osakkeiden julkisen vaihtotarjouksen julkaisupäivän ja joulukuussa 2002 tapahtuneen luovutussopimuksen täytäntöönpanopäivän välillä, kuten edellä esitetystä ilmenee.

63. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi syy-yhteyttä vertaamalla keskenään tilannetta, johon asianomainen kolmas osapuoli oli joutunut tuottamuksellisen toiminnan johdosta, ja tilannetta, joka sille olisi aiheutunut oikeussääntöä noudattaneen

²² – Valituksenalaisen tuomion 81 kohta.

toimielimen käyttäytymisestä.²³ Näin ollen se katsoi, ettei soveltumattomuuspäätöksessä todetulla virheellä ole evätty Schneiderilta minkäänlaista oikeutta keskittymän soveltuvuutta yhteismarkkinoille koskevaan nimenomaiseen tai implisiittiseen päätökseen, jonka perusteella kaikkia tämän oikeuden epäämisen taloudellisia seurauksia ja erityisesti seurauksia, jotka johtuvat Legrandin varojen luovuttamista koskevasta velvollisuudesta, olisi pidettävä yhteisön syyksi luettavana vahinkona.

64. Se totesi, että oli vaikeaa määrittää sellaisten omaisuuden myyntitoimien luonnetta ja määrää, jotka olisivat olleet välttämättömiä, jotta keskittymästä olisi tullut yhteismarkkinoille soveltuva ja jotta komissiolta olisi saatu suostumus sen toteuttamiseen, ja että vielä vaikeampaa oli määrittää niiden luovutusten ja liiketoimien vaikutus, joita nämä korjaustoimenpiteet olisivat edellyttäneet kantajajärityksen hallussa olleiden varojen kokonaisarvoon.

65. Se katsoi, että niiden taloudellisten parametrien, joita olisi liittynyt mahdolliseen soveltuvuuspäätökseen, muutosten arviointi on liian epävarmaa, jotta arviointia voitaisiin

verrata hyödyllisellä tavalla soveltumattomuuspäätöksestä johtuvaan tilanteeseen.

66. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään hyväksynyt Schneiderin väitettä siitä, että se olisi asetettu lainvastaisella soveltumattomuuspäätöksellä asemaan, jossa sen oli mahdotonta saavuttaa keskittymällä tavoiteltuja synergiaetuja, ja että kyseisellä päätöksellä oli näin ollen tehty tyhjäksi Schneiderin teollinen strategia ja aiheutettu vahinkoa sen yrityskuvalle.²⁴

67. Se kuitenkin totesi, että tehdyn lainvastaisuuden ja kantajalle aiheutuneiden kahdentyyppisten vahinkojen välillä oli olemassa riittävän läheinen syy-yhteys vahingonkorvausta koskevan oikeuden syntymiseksi. Ensimmäinen vahinkotyyppi vastasi kuluja, joita yritykselle oli aiheutunut siitä, että se oli osallistunut keskittymän valvontamenettelyyn, joka aloitettiin uudelleen kumoamistuomioiden jälkeen, ja jälkimmäinen vahinkotyyppi vastasi luovutushinnan alennusta, joka Schneiderin piti myöntää Legrandin varojen ostajalle saadakseen tämän luovutuksen vaikutukset lykätyn siten, että yhteisön tuomioistuimissa kyseisenä ajankohtana vireillä olevilta oikeudenkäynneiltä ei vietäisi kohdetta ennen asian saattamista päätökseen.

23 – Valituksenalaisen tuomion 263 ja 264 kohta.

24 – Valituksenalaisen tuomion 260–287 kohta.

3. Aiheutuneiden vahinkojen rajaaminen

tuin vetosi perusteluihin, jotka esitetään seuraavassa tiivistetysti.²⁶

a) Schneiderin maksamat palkkiot sekä sille aiheutuneet hallinnolliset kulut ja oikeudenkäyntikulut

68. Valvontamenettelyn uudelleen aloittamisesta aiheutuneet kulut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jakoi seuraaviin kolmeen ryhmään: ensinnäkin kulut, jotka liittyvät uskotulle miehelle maksettuihin palkkioihin, toiseksi oikeudellisten sekä vero- ja pankkialan asiantuntijoiden palkkiot, jotka aiheutuivat yritysten erottamisesta, ja kansallisissa tuomioistuimissa ja yhteisöjen tuomioistuimissa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut sekä kolmanneksi erilaiset konsultointikulut, palkkiot ja hallintokulut, joita Schneiderille aiheutui asiassa Schneider I ja asiassa Schneider II annettujen tuomioiden vuoksi.

69. Vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei hyväksynyt ensiksi ja toiseksi mainittuja kuluja,²⁵ se myönsi, että viimeiseksi mainitut kulut (erilaiset tai sekalaiset kulut) olivat aiheutuneet lainvastaisuudesta, johon komissio oli syyllistynyt. Päätelmänsä tueksi ensimmäisen oikeusasteen tuomiois-

70. Koska komissio jätti mainitsematta 3.8.2001 antamassaan väitetiedoksiannossa sen kilpailuongelman, johon soveltumattomuuspäätös perustui, se epäsi Schneiderilta mahdollisuuden ottaa kantaa ongelmaan ja ehdottaa asianmukaisia korjaustoimenpiteitä, ja tästä syystä kyseinen päätös piti kumota. Komissio korjasi tämän virheen aloittamalla menettelyn uudelleen, jolloin yritykselle tarjoutui mahdollisuus tulla kuulluksi valituksenalaisesta väitteestä ja esittää ehdotuksia keskittymän aiheuttamien häiriöiden korjaamiseksi.

71. Näin ollen kuluja, joita Schneiderille aiheutui sen osallistumisesta asioissa Schneider I ja Schneider II annettujen tuomioiden jälkeen uudelleen aloitettuun hallinnolliseen valvontamenettelyyn, ei olisi syntynyt, jos komissio olisi alusta alkaen kunnioittanut puolustautumisoikeuksia. Vaikka siinä tapauksessa, että Schneiderille olisi suotu mahdollisuus vastata tukemista koskevaan väitteeseen, joka nyt puuttui väitetiedoksiannosta, sen olisi pitänyt maksaa vastausten ja tarvittaessa korjaustoimenpiteiden valmistelusta aiheutuneet kustannukset, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että se, että uudelta oikeudelliselta perustalta aloitetaan uudelleen hallinnollinen menettely, joka keskeytettiin 12 kuukautta aikaisemmin, on välttämättä merkinnyt komission vastapuolelle kuluja, jotka ovat huomattavasti suuremmat kuin kulut, joita

25 – Valituksenalaisen tuomion 289–297 kohta. Ensimmäisessä tapauksessa se hylkäsi maksut siksi, että ne johtuivat suoraan asetuksen 7 artiklan 4 kohdasta, ja toiseksi mainitussa tapauksessa siksi, että ei voitu sulkea pois sitä mahdollisuutta, että Schneiderille olisivat aiheutuneet nämä kulut, vaikka komissio olisi tehnyt laillisen päätöksen (erottaumisesta aiheutuneet kulut), sillä perusteella, että ne joko sisältyivät oikeudenkäyntikuluihin (yhteisöjen tuomioistuimissa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut) tai johtuivat menoeristä, joista yhteisön ei katsottu olevan vastuussa (kansallisissa tuomioistuimissa määrätty oikeudenkäyntimaksut).

26 – Valituksenalaisen tuomion 298–302 kohta.

olisi aiheutunut siitä, että yritys ja sen neuvonantajat, jotka olivat jo olleet täysin mukana komission toimivaltaisten yksiköiden kanssa pidetyissä kokouksissa ja niiden kanssa käydyssä kirjeenvaihdossa, olisivat vastanneet samaan väitteeseen alkuperäisen valvontamenettelyn aikana.

b) Legrandin luovutushinnan alennus, joka myönnettiin Wendel-KKR:lle, jotta luovutuksen voimaantulopäivä voitiin lykätä ²⁷

72. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Schneider joutui aloittamaan neuvottelut Legrandin luovuttamisesta Wendel-KKR:lle ja tekemään luovutussopimuksen sekä sittemmin lykkäämään luovutuksen todellista täytäntöönpanoa ajankohdastaan 10.12.2002 saakka, kun se odotti sitä, että asioissa T-310/01 ja T-77/02 annettaisiin tuomio.

73. Jos Schneider ei olisi toiminut näin ja jos sen kumoamiskanne olisi hylätty, sen olisi pitänyt aloittaa luovutusta koskevat neuvottelut ehdoin, jotka olisivat olleet sen etujen puolustamisen kannalta epäedulliset, ja viemään ne päätökseen hyvin lyhyessä ajassa, koska erottamiselle asetettu määräaika päättyi 5.2.2003 ja koska oli epävarmaa, pidentäisikö komissio määräaika uudelleen.

74. Legrandin myynnin lykkääminen, jonka aiheutti se, että Schneider pyrki saamaan päätöksen, jossa keskittymä todettaisiin yhteismarkkinoille soveltuvaksi, johti valituksenalaisen tuomion mukaan siihen, että puun ja kuoren väliin joutunut Schneider myönsi Wendel-KKR:lle alennuksen siitä Legrandin luovutushinnasta, jonka se olisi saanut normaalisti. Legrandin varojen tosiasiallisen myynnin lykkääminen ajankohtaan 10.12.2002 saakka edellytti sitä, että Wendel-KKR:lle korvattaisiin Legrandin varojen arvonalennuksen riski, jonka se otti suostuessaan lykkäämiseen, siinäkin tapauksessa, että arvonalennus johtuisi teollisuusosakekursien mahdollisesta laskusta kyseisenä ajanjaksona.

75. Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli, että soveltumattomuuspäätöstä rasittava puolustautumisoikeuksien loukkaaminen liittyy riittävän välittömän yhteyden perusteella myynnin lykkäämiseen, koska tämä lykkääminen oli välttämätöntä, jotta Schneider kykenisi käyttämään sille kuuluvaa oikeutta saada laillinen päätös keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkkinoille ja tulla kuulluksi menettelyssä, jossa sille annettaisiin tarvittavat takeet.

c) Arviointi, osuus vahingon syntymiseen ja korot

76. Sen summan määrittämiseksi, joka Schneiderille oli korvattava keskittymän valvontamenettelyn uudelleen aloittamisesta aiheutuneina kuluina, ensimmäisen oikeusas-

27 – Valituksenalaisen tuomion 303–317 kohta.

teen tuomioistuin vähensi kaikista niiden kulujen kokonaismäärästä, jotka Schneiderille aiheutuivat asioissa T-310/01, T-77/02 ja T-77/02 R, ne hallinnolliset kulut, joita Schneiderille olisi normaalisti aiheutunut yritysten varojen erottamisesta, sekä kulut, joita Schneiderille olisi lopulta väistämättä koitunut tukemistilanteita koskevista korjaustoimenpiteistä.

77. Vahinko, joka muodostuu Legrandin luovutushinnasta Wendel-KKR:lle myönnetystä alennuksesta, joka johtui siitä, että Legrandin myyntiä lykättiin ajankohtaan 10.12.2002 saakka, on yhtä suuri kuin ero, joka vallitsee sopimuspuolten välillä sovitun luovutushinnan ja sen hinnan välillä, jonka Schneider olisi voinut saada, jos sillä olisi ollut käytettävissään keskittymän ensimmäisen valvontamenettelyn päätteeksi 10.10.2001 laillinen päätös keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkkinoille.

78. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi, että komissiolta perittävän korvauksen tarkasta määrästä päätettäisiin myöhemmin erillisessä menettelyssä, jossa asianosaisten olisi ilmoitettava yhteisellä sopimuksella vahvistamansa korvauksen kokonaismäärä.²⁸

79. Koska Schneider otti Legrandin osakkeet haltuunsa julkisella vaihtotarjouksella käyttämällä asetuksen 7 artiklan 3 kohtaan säädettyä poikkeusta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että Schneider otti samalla riskin siitä, että keskittymästä saatettaisiin tehdä päätös, jolla se julistetaan yhteismarkkinoille soveltumattomaksi, sekä tällaisesta päätöksestä seuraavan velvollisuuden

28 – Valituksenalaisen tuomion 318–325 kohta.

erottaa sulautuneiden yritysten varat toisistaan. Koska Schneider ei voinut olla tietämättä, että keskittymällä saatettaisiin ainakin luoda määräävä asema yhteismarkkinoiden merkittävällä osalla tai vahvistaa sitä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin myös katsoi,²⁹ että Schneider oli itse osallistunut oman vahinkonsa syntymiseen,³⁰ ja arvioi näin ollen Schneiderin olevan vastuussa yhdestä kolmanneksesta korvattavasta vahingosta, jota sille on aiheutunut Wendel-KKR:lle myönnetyn luovutushinnan alennuksen johdosta.

80. Lopuksi se määräsi, että korvauksen määrään on lisättävä viivästyskorot³¹ vahingon määrän toteavan tuomion julistamispäivästä alkaen siihen saakka, kunnes korvaus on kokonaan maksettu.

V Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valitusasian asianosaisten vaatimukset

81. Komission valituskirjelmä saapui yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 24.9.2007.³² Valituskirjelmässä esitetään seitsemän valitusperustetta ja vaaditaan, että

29 – Asiassa 145/83, Adams v. komissio, 7.11.1985 annetun tuomion perusteella (Kok., s. 3539, Kok. Ep. VIII, s. 341, 54 kohta).

30 – Valituksenalaisen tuomion 326–335 kohta.

31 – Laskentaperustaksi otettiin korot, jotka Euroopan keskuspankki vahvistaa perusrahoitusoperaatioita varten, korotettuna kahdella prosenttiyksiköllä, siltä osin kuin tämä korkokanta ei ole korkeampi kuin 4 prosenttia (336–346 kohta).

32 – 21.9. päivätyt faksi.

yhteisöjen tuomioistuin kumoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-351/03 antaman tuomion sekä velvoittaa Schneiderin korvaamaan kaikki oikeudenkäyntikulut.³³

jaoston jäsenten kysymyksiin 3.12.2008 pidetyssä istunnossa.

82. Yhteisöjen tuomioistuimeen saapui 31.12.2007 vastine,³⁴ jossa Schneider vaati, että valitus hylätään ja komissio veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VI Valituksen arviointi

83. Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin luvalla valitusta ja vastinetta täydennettiin yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 12.3.2008³⁵ ja 8.5.2008³⁶ saapuneilla vastauskirjelmillä, joissa asianosaiset perustelivat tarkemmin vaatimuksiaan.

A Kysymyksenasettelu

84. Komission vaatimuksesta asia siirrettiin yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan nojalla suuren jaoston ratkaistavaksi.

86. Toimittamassaan valituskirjelmässä komissio esittää seitsemän valitusperustetta, joista muutamat ovat moniosaisia. Vaikka virheet, joista valituksenalaista tuomiota moititaan, on valituskirjelmässä yksilöity tämänkaltaisille oikeudenkäynneille tavanomaisilla nimikkeillä, joita ovat esimerkiksi oikeudellinen virhe, tosiseikkojen vääristely tai perusteluvollisuuden laiminlyöminen, ne voidaan helposti jaotella kolmeen ryhmään sen mukaan, koskeeko väite ”riittävän ilmeistä” oikeussääntöjen rikkomista, aiheutunutta vahinkoa vai syy-yhteyttä rikkomisen ja vahingon välillä.

85. Schneiderin ja komission edustajat esittivät suulliset huomautuksensa ja vastasivat

87. Vaikuttaa näin ollen asianmukaiselta ryhmitellä valitusperusteet valituskirjelmän

33 – Vaikka tämän vaatimuksen sanamuoto on valituskirjelmässä hieman epäselvä, siinä viitataan tosiasiallisesti kummassakin oikeusasteessa aiheutuneisiin kuluihin.

34 – 21.12. päivätty faksi.

35 – 10.3. päivätty faksi.

36 – 6.5. päivätty faksi.

mukaisesti johonkin näistä ryhmistä ja arvioida ne mahdollisimman johdonmukaisessa järjestyksessä³⁷ tarkastelemalla ensin rikkomisen – jonka todenperäisyyttä ei ole kiistetty, koska siitä on jo lausuttu asiassa Schneider I annetussa tuomioissa – vakuutusta, sen jälkeen vahinkoa, jota asianosaisten ovat vain vähäisessä määrin käsitelleet tässä valitusasiassa, ja lopuksi näiden kahden tekijän välistä syy-yhteyttä. Jotta täyttäisin minulle julkisasiamiehenä kuuluvan tehtävän, käyn arvioinnissani läpi kaikki komission esittämät valitusperusteet.

B Yhteisön oikeuden riittävän ilmeiseen rikkomiseen liittyvät valitusperusteet

1. Asianosaisten lausumat

88. Komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi oikeusvoiman periaatetta ja laiminlöi perusteluvollisuutensa, teki ilmeisen arviointivirheen ja vääristeli tosiseikkoja, kun se totesi, että komissio oli ”jättänyt pois” 3.8.2001 päivätystä väitetiedoksiannosta maininnan siitä, että Schneiderin ja Legrandin asemat tukevat toisiaan, ja että maininnan esittämiseen ”ei sisälly mitään erityistä teknistä ongelmaa”.³⁸

37 – On sanottu, ettei tämän menetelmän noudattaminen ole välttämätöntä ja että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun kolme osa-aluetta voidaan tutkia muussakin järjestyksessä; ks. Ruffert, M., ”EG-Vertrag – Art. 288”, teoksessa Callies, Chr. ja Ruffert, M. (toim.), *Kommentar des Vertrages über die Europäische Union und des Vertrages zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft*, 2. painos, Luchterhand, Neuwied, 2002, s. 2414. Vaikka tällainen tulkinta helpottaakin yhteisöjen tuomioistuimen työtä, se ei mielestäni välttämättä koske julkisasiamiestä, jolla on velvollisuus ottaa kantaa kaikkiin asiassa riitautettuihin seikkoihin.

38 – Valituksenalaisen tuomion 155 kohta.

89. Toisessa tähän ryhmään kuuluvassa valitusperusteessaan komissio väittää, että valituksenalaisessa tuomioissa paitsi luonnehdittiin oikeudellisesti virheellisesti tosiseikkoja, kun siinä ei otettu huomioon säänneltävien tilanteiden monitahoisuutta,³⁹ myös laiminlyötiin perusteluvollisuus, kun siinä hylättiin lyhytsanaisesti väitteet, joilla komissio oli pyrkinyt osoittamaan väitetiedoksiannon laatimiseen liittyneet ajalliset rajoitteet ja tekniset vaikeudet, joihin se on puolustuskeskittämisen vedonnut.

90. Schneider katsoo pääasiassa, ettei komission perusteluja kummankaan valitusperusteen kohdalla voida ottaa tutkittavaksi ja että ne sitä paitsi ovat tehottomia ja perusteettomia, koska komissio tosiasiallisesti vaatii yhteisöjen tuomioistuinta ottamaan uudelleen tutkittavaksi jo oikeusvoimaisia seikkoja vetoamalla argumentteihin, joihin ei ole vedottu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, mutta ei kuitenkaan selitä riittävän täsmällisesti, mistä teknisistä vaikeuksista oli kysymys.

2. Ensimmäinen valitusperuste: valituksenalaisen tuomion virheellinen tulkinta

91. Ottamatta kantaa mahdollisiin tutkimatta jättämisen perusteisiin ensimmäinen valitusperuste, jonka kaksi osaa tutkitaan yhdessä, on hylättävä, koska se perustuu valituksenalaisen tuomion virheelliseen tulkintaan.

39 – Em. asia Holcim, tuomion 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin.

92. Valitusperusteensa ensimmäisessä osassa komissio moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se valituksenalaisen tuomion 155 kohdassa katsoo, että Schneiderille aiheutuneen vahingon syyinä oli se, että väitetiedoksiannosta oli ”jätetty pois” olenainen maininta siitä, että yritysten asemat tukevat toisiaan, kun taas asiassa Schneider I annetun tuomion 445 kohdassa se toteaa, ettei väitetiedoksiannossa ollut käsitelty ”riittävän selkeästi ja tarkasti” sitä, että yritysten asemat tukevat toisiaan.

93. Kummassakin tapauksessa valittaja mainitsee kolme virhettä, joiden perusteella se vaatii valituksenalaisen tuomion kumoamista.

94. Ensinnäkin se huomauttaa, että asiassa Schneider I annetun tuomion 445 kohdasta voidaan päätellä, että komissio ainakin *impliisiittisesti* viittasi siihen, että osapuolten asemat tukevat toisiaan. Toiseksi komissio toteaa, että kyseisessä tuomiossa moititaan komissiota siitä, ettei se *nimenomaisesti* maininnut, että keskittymä aiheutti tällaisen kielteisen taloudellisen seurauksen, vaikka kokonaisuutena tarkasteltuna väitetiedoksiannosta käy selvästi ilmi, että Schneideria moitittiin tästä. Kolmanneksi komissio tuo esiin seuraukset, joita koitui näistä tuomioiden välisistä ilmeisistä sisältöeroista, sillä asiassa Schneider I annetussa tuomiossa todetaan ainoastaan, ettei Schneiderilla ollut komission virheen takia mahdollisuutta arvioida niiden komission nimeämien kilpailuongelmien täyttä laajuutta, joita keskittymä aiheutti Ranskan markkinoilla,⁴⁰ kun taas valituksenalaisessa tuomiossa katsotaan, ettei Schneider voinut väitetiedoksiannosta

poisjätetyn maininnan takia tietää, että ellei se esittäisi korjaustoimenpiteitä tukemistilanteiden vähentämiseksi, sillä ei olisi mahdollisuutta saada keskittymää julistetuksi yhteismarkkinoille soveltuvaksi.⁴¹

95. Komissio vertaa tuomioiden välisiä sisältöeroja tosiseikkojen uudelleenarviointiin, jonka se katsoo loukkaavan puolustautumisoikeuksiaan, koska sille ei annettu kyseisen arvioinnin yhteydessä mahdollisuutta esittää kantaansa, ja katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti huomiotta asiassa Schneider I annetussa tuomiossa todettujen tosiseikkojen oikeusvoiman, luonnehti tosiseikkoja virheellisesti ja otti todistusaineiston huomioon vääristyneellä tavalla.

96. Valitusperusteensa toisessa osassa komissio lisää valituksenalaisesta tuomiosta osoittamiensa virheiden luetteloon vielä perusteluvollisuuden laiminlyömistä koskevan väitteen. Se moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, ettei tämä hyväksynyt komission selitystä, jonka mukaan tukemista koskevan maininnan puuttuminen väitetiedoksiannosta oli anteeksiannettava erehdys, joka johtui yrityskeskittymien valvontamenettelyyn tyypillisesti liittyvistä ajallisista rajoitteista sekä väitetiedoksiannon valmistelun monimutkaisuudesta. Valituksenalaisessa tuomiossa puolestaan todetaan, ettei valituksenalaisen väitteen mainitsemiseen sisälly mitään erityistä teknistä ongelmaa eikä se edellytä mitään erityistä täydentävää analyysiä, jota ei olisi kyetty ajankäytöllisistä syistä tekemään ja jonka puuttuminen ei siten voida katsoa johtuvan satunnaisesta tai vahingosta johtuvasta laadintaongelmasta.⁴²

40 – Asia Schneider I, tuomion 453 kohta.

41 – Valituksenalaisen tuomion 152 kohta.

42 – Valituksenalaisen tuomion 155 kohta.

97. Sen lisäksi, että – kuten Schneider vastineissaan ja vastauskirjelmässään aivan oikein toteaa – joitakin valituksessa esitettyjä väitteitä, kuten esimerkiksi todistusaineiston huomioinnon ottamista vääristyneellä tavalla, ei ole perusteltu asianmukaisesti, riittää kun todetaan, että ensimmäinen valitusperuste perustuu kokonaisuudessaan tuomion virheelliseen tulkintaan. Komissio pyrkii tässä valitusperusteessa näyttämään merkitysoikeudellisesti toteen, että kummassakin tuomiosta käytetyt vahvat ilmaisut osoittavat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen halunneen esittää asiassa Schneider I annetussa tuomiosta todettujen tosiseikkojen vaikutukset vakavampina kuin ne todellisuudessa olivat.

98. Komission väitteet ovat kuitenkin tehotomia, sillä asiassa Schneider I annetun tuomion ja valituksenalaisen tuomion väliset kielelliset erot eivät poista sitä, ettei kilpailusääntöjä rikkonut yritys kyennyt väitetiedoksiannon sanamuodon perusteella selvästi ymmärtämään, että sitä syytettiin asemansa tukemisesta Legrandin asemalla keskittymän kautta; tämän virheen syntymiseen ei vaikuta se, onko asiaa koskeva väite jätetty kokonaan mainitsematta vai onko sen sanamuoto liian epätasallinen, sillä tässä tapauksessa komission harkintavalta oli – minkä komissio itsekin myöntää – asetuksen 18 artiklan osalta käytännössä olematon, joten pelkästään sen rikkomisen voidaan katsoa olevan riittävä ilmeinen rikkominen.⁴³

43 – Yhdistetyt asiat C-46/93 ja C-48/93, Brasserie du pêcheur ja Factortame, tuomio 5.3.1996 (Kok., s. I-1029, 55 kohta); asia C-352/98 P, Bergaderm ja Goupil v. komissio, tuomio 4.7.2000 (Kok., s. I-5291, 43 kohta) (jäljempänä Bergaderm); asia C-312/00 P, komissio v. Camar ja Tico, tuomio 10.12.2002 (Kok., s. I-11355, 54 kohta); asia C-472/00 P, komissio v. Fresh Marine, tuomio 10.7.2003 (Kok., s. I-7541, 26 kohta); asia C-198/03 P, komissio v. CEVA ja Pfizer, tuomio 12.7.2005 (Kok., s. I-6357, 64 kohta) ja em. asia Holcim, tuomion 47 kohta. Oikeuskirjallisuudessa on korostettu toimen toteuttaneen toimielimen harkintavallan keskeistä merkitystä rikkomisen vakavuuden arvioimisessa, ks. Wilson, C., ”The role of discretion in EC law on non-contractual liability”, *Common Market Law Review*, nro 42, 2005, s. 686.

99. Samoista syistä on hylättävä myös ensimmäisen valitusperusteen toinen osa, jossa puolustellaan tukemista koskevan väitteen virheellistä esitystapaa sillä, että monitahoisen tilanteen tutkimiseen oli käytettävissä liian vähän aikaa, sillä valituksenalaisesta tuomiosta käy hyvin selvästi ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin moitti komissiota asiassa Schneider I annetussa tuomiosta tukemista koskevan väitteen muotoilusta toteamalla, ettei yhteisön toimielin käsitellyt väitettä ”riittävän selkeästi ja tarkasti”, koska sitä ei mainita kyseisessä asiakirjassa.⁴⁴

100. Valituksen vastapuolen tulkinta asiassa Schneider I annetusta tuomiosta ei suinkaan vääristä tosiseikkoja, vaan päinvastoin auttaa hahmottamaan ne paremmin ja vahvistaa sen, ettei väitetiedoksiannon virhe liittynyt kilpailuhäiriötä koskevan asiakysymyksen analysointiin, vaan tietyn konkreettisen väitteen puuttumiseen tai puutteelliseen muotoiluun, joka riisti yritykseltä mahdollisuuden puolustautua kyseisessä asiassa. Tästä seuraa johdonmukaisesti se, että komission väitteet voidaan hylätä tämän pidemmittä selityksittä, sillä niistä olisi ollut hyötyä vain siinä tapauksessa, että tutkimuksen tulokset olisi riitautettu nimenomaan kilpailun näkökulmasta, mitä ei kuitenkaan ole tehty, kuten asiassa Schneider I annetusta tuomiostakin ilmenee.

101. Muut vaihtoehdot eivät itse asiassa tule edes kysymykseen, sillä se, että komissiolla on vain vähän aikaa suorittaa väitetiedoksiannon

44 – Asia Schneider I, tuomion 445 kohta.

laatumiseen johtava tutkimus, ei vapauta sitä velvollisuudesta muotoilla väitteensä ja etenkin ratkaisevat perustelunsa riittävän huolellisesti asetuksen 18 artiklan mukaisten velvollisuuksiensa täyttämiseksi. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli täysin perusteltu syy katsoa, ettei väitteen mainitsemiseen liittynyt mitään erityistä teknistä ongelmaa eikä se edellyttänyt mitään erityistä täydentävää analyysiä.

102. Edellä esitetyn perusteella on todettava, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tehnyt oikeudellista virhettä, vääristellyt tosiseikkoja eikä liioin ottanut todistusaineistoa huomioon vääristyneellä tavalla tai laiminlyönyt velvollisuuttaan perustella valituksenalainen tuomio, minkä vuoksi ehdotan, että ensimmäinen valitusperuste hylätään.

3. Toinen valitusperuste

103. Komissio väittää toisella valitusperusteellaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin luonnehti virheellisesti tosiseikkoja, ei ottanut huomioon säänneltävien tilanteiden monitahoisuutta ja perusteli tuomionsa puutteellisesti, kun se hylkäsi lyhytsanaisesti väitteet, joilla komissio pyrki osoittamaan väitetiedoksiannon laatimiseen liittyneet vaikeudet, joihin se oli jo vedonnut puolustuksessaan.

104. Vaikka komissio myöntää, ettei sillä ollut oikeastaan lainkaan harkintavaltaa asetuksen 18 artiklan 1 ja 3 kohdan soveltamisessa, se katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti kuulunut ottaa huomioon säänneltävien tilanteiden monitahoisuus.⁴⁵

105. Samaan tapaan kuin ensimmäisen valitusperusteen toisessa osassa, komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin luonnehti virheellisesti tosiseikkoja, kun se kiisti, että tukemista koskevassa väitteessä oli kyse lisäongelmasta, joka tuli esille analysoitaessa yleisesti keskittymän vaikutuksia kunkin jäsenvaltion pienjännitelaitteiden markkinoihin, myös alakohtaisiin markkinoihin. Komission mukaan tätä kysymystä käsitellään valituksenalaisessa tuomiossa irrallaan sen asiayhteydestä, koska komission velvollisuus muotoilla selvästi väitetiedoksiannossa esitettävät väitteet nostetaan erikseen esille niinkin monitahoisen menettelyn kuin yrityskeskittymän valvonnan toisen vaiheen yhteydessä ja vedotaan menettelyn yksinkertaisuuteen. Tältä osin komissio vetoaa 3.8.2001 päivätyn väitetiedoksiannon laatijoille asetettuihin ajallisiin rajoitteisiin.

106. Komissio väittää myös, ettei valituksenalaisessa tuomiossa perusteltu riittävästi niiden väitteiden hylkäämistä, joilla komissio

⁴⁵ – Em. asia Bergaderm, tuomion 40 kohta ja em. asia Holcim, tuomion 50 kohta.

pyrki osoittamaan, että kyseisessä väitetiedoksiannossa oli viitattu siihen, että osapuolten asemat tukivat toisiaan.

107. Jälleen kerran ratkaisun on lähdeittävä valituksenalaisen tuomion oikeasta tulkinnasta, sillä tässä tapauksessa ”säänneltävien tilanteiden monitahoisuuden” arvioimisen kannalta merkityksellisiä tapahtumia eivät ole komission toimet, analyysi tai taloudelliset huomautukset, vaan asianomaisten yritysten kuuleminen.

108. Tarkasteltavassa säännöksessä, jota on tulkittava edellä mainituissa asiassa Bergaderm ja asiassa Holcim annetuissa tuomioissa annettujen suuntaviivojen mukaisesti, säädetään, että komission on menettelyn jokaisessa vaiheessa neuvoo-antavan komitean kuulemiseen asti varattava niille yrityksille, joita asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa niitä vastaan esitetyistä väitteistä;⁴⁶ tämän säännöksen mukaan komissio saa perustaa päätöksensä vain niihin vastaväitteisiin, joista menettelyn asianomaiset ovat voineet esittää huomautuksensa.⁴⁷

109. Valituksenalaisessa tuomiossa katsotaan, etteivät rikkomisen arvioinnin kannalta merkitykselliset tosiseikat olleet mitenkään monitahoisia eikä siihen sovellettavaan säännökseen liittynyt mitään tulkintavaikeuksia,⁴⁸

mistä seuraa yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että silloin kun kyseiseltä toimielimeltä puuttuu harkintavalta, jo pelkästään asetuksen 18 artiklan rikkomisen voi synnyttää komission vastuun.⁴⁹

110. Edelleen on todettava, että vaikka komissio väittää, että valituksenalaisen tuomion 152 ja 155 kohdassa hylättiin hyvin lyhytsanaisesti komission väitteet väitetiedoksiannon laatimiseen jo lähtökohtaisesti sisältyvistä erityisistä teknisistä vaikeuksista, tuomiossa todetaan, ettei sen, että asemien tukemista koskeva maininta puuttui väitetiedoksiannosta, voida katsoa johtuvan mistään satunnaisesta tai vahingosta johtuvasta laadintaongelmasta, jonka koko väitetiedoksiannon lukeminen voisi korjata; tämä on ilmeinen viittaus valittajan nyt esittämään selitykseen siitä, että väite olisi ilmaistu implisiittisesti.

111. Lyhyesti sanottuna komissio vetoaa toisessa valitusperusteessaan pääasiallisesti sellaisten tosiseikkojen monitahoisuuteen, joilla ei ollut merkitystä arvioitaessa sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun syntymistä ja asiassa Schneider I annetussa tuomiossa todettua yhteisön oikeuden rikkomisen riittävää ilmeisyyttä, joten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tehnyt virhettä,

46 – Asetuksen 18 artiklan 1 kohdan loppuosaa.

47 – Asetuksen 18 artiklan 3 kohta.

48 – Valituksenalaisen tuomion 145 ja 146 kohta.

49 – Näin esitetään myös oikeuskirjallisuudessa, ks. esim. Lenaerts, K., Arts, D. ja Maselis, I., *Procedural Law of the European Union*, 2. painos, Sweet & Maxwell, Lontoo, 2006, s. 395 ja Schremers, H. G. ja Waelbroeck, D. F., *Judicial Protection in the European Union*, 6. painos, Kluwer Law International, Haag, London, New York, 2001, s. 552. Oikeuskäytännön mukaan ainoastaan silloin, kun kyseisen toimielimen harkintavalta on oleellisesti vähentynyt tai jopa olematon, pelkästään yhteisön oikeuden rikkomisen ”voidaan” katsoa olevan riittävän ilmeinen; ks. mm. em. asia komissio v. CEVA ja Pfizer, tuomion 65 kohta.

kun se pidemmittä selityksittä hylkäsi kyseiset väitteet.

112. Näin ollen on todettava tehottomaksi myös väite perustelujen puutteellisuudesta, sillä valituksenalaisessa tuomioissa ei arvostella väitetiedoksiantoa siitä, että asemien tukemista koskeva väite olisi esitetty liian lyhyesti, vaan että se ilmaistiin niin peitellysti, ettei Schneider ymmärtänyt tämän seikan vakavuutta eikä saanut mahdollisuutta käyttää puolustautumisoikeuksiaan.⁵⁰ Väitetiedoksiannosta puuttui sellainen selvä väite, jossa olisi korostettu, kuinka merkityksellisenä komissio piti kyseistä moitetta, eikä tätä puutetta korjattu valvontamenettelyn edetessä, ja näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien yksinkertaisesti vaati komissiota täsmentämään väitteensä selkeämmin kirjallisessa väitetiedoksiannossa, koska se piti tätä välttämättömänä edellytyksenä asetuksen 18 artiklassa tunnustetun oikeuden takaamiseksi. Tuomion perusteissa ei näin ollen ole mitään virhettä.

113. Lyhyesti sanottuna komissio ei ole onnistunut vakuuttavasti osoittamaan virheelliseksi valituksenalaisessa tuomioissa tehtyä ratkaisua, jossa todetaan riittävän ilmeinen rikkominen, ja näin ollen tuomioon ei tältä osin ole tarpeen puuttua. Näin ollen

50 – Vaikka väitetiedoksianto on valmistelevalle asiakirjalle, oikeuskäytännössä kuitenkin vahvistetaan, että kyseisellä asiakirjalla rajataan komission vireille paneman hallinnollisen menettelyn kohde puolustautumisoikeuksien tehokkaan käyttämisen varmistamiseksi ja estetään se, että komissio ottaa huomioon muita väitteitä asianomaisen menettelyn päättävässä päätöksessään, ks. asia C-413/06 P, Bertelsmann ja Sony Corporation of America v. Impala, tuomio 10.7.2008 (Kok., p. I-4951, 63 kohta) ja yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, British American Tobacco ja Reynolds Industries v. komissio, tuomio 18.6.1986 (Kok., s. 1899, Kok. Ep. IX, s. 249, 13 ja 14 kohta).

siirryn tutkimaan seuraavaa vastuun syntyneen kannalta olennaista edellytystä, nimittäin vahingon tapahtumista.

C Schneiderille aiheutunutta vahinkoa koskeva valitusperuste

114. Tutkiakseni sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun syntyneen edellytykset johdonmukaisessa järjestyksessä siirryn nyt analyysissäni suoraan kuudenteen valitusperusteeseen.

115. Tällä valitusperusteella komissio moitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se lausui kanteen ulkopuolelta, kun se yksilöi Schneiderin omaisuudesta sellaisen vahingon osan, johon yritys ei ollut vedonnut. Vaikka Schneider ensisijaisesti vaatikin korvausta taloudellisesta tappiosta, jonka sille aiheutti velvollisuus myydä Legrandin varat alempaan hintaan kuin millä se oli ne hankkinut,⁵¹ ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien katsoi, että Schneiderille aiheutui vahinkoa myös luovutushinnan alenuksesta, joka sen piti myöntää Legrandin varojen ostajalle saadakseen tämän luovutuksen vaikutukset lykätyn siten, että yhteisön tuomioistuimissa kyseisenä ajankohdalla vireillä olevilta oikeudenkäynneltä ei vietäisi kohdetta ennen asian saattamista päätökseen.⁵²

51 – Valituksenalaisen tuomion 86 kohta luettuna yhdessä sen 260 kohdan kanssa.

52 – Valituksenalaisen tuomion 286 kohta.

116. Komissio päätelee, ettei valituksenalaisessa tuomioissa noudatettu todistustaakkaa koskevia sääntöjä, sillä komission mukaan olisi ollut Schneiderin tehtävä näyttää vahinko toteen, ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi komission puolustautumisoikeuksia, kun se vei komissiolta mahdollisuuden lausua mielipiteensä tästä vahingosta.

117. Seuraavassa esitetyistä syistä myöskään tätä valitusperustetta ei voida hyväksyä.

118. Ensinnäkin olen kanteen ulkopuolelta lausumista koskevan väitteen osalta samaa mieltä Schneiderin kanssa siitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kiistänyt syy-yhteyttä koko Schneiderin kärsimän vahingon osalta ja että kyseinen taloudellinen tappio oli osa korvattavaksi vaaditun vahingon kokonaismäärää. Tässä yhteydessä vallinneen yksimielisyys siitä, ettei riita-asian ratkaiseminen ultra *petita* ole minkään oikeudellisen menettelysäännön vastaista.

119. Toiseksi edellä mainitussa väitteessä vedotaan vielä siihen, että valituksenalaisessa tuomioissa oli ainoastaan määritettävä vahinko tarvitsematta lähteä arvioimaan sen laajuutta. Tällaisessa tilanteessa komission olisi pitänyt kyetä esittämään sellainen perustelu, joka olisi osoittanut vääräksi kaikki sitä kohtaan esitetyt vahingonkorvausvaatimukset, myös sellaiset, jotka olivat alkupeleistä vaatimusta pienempiä.

120. Tästä seuraa, että todistustaakkaa ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskevat komission väitteet on torjuttava, koska ei voida todeta, että mitään olisi lausuttu kanteen ulkopuolelta, ja siten komission valituksessa esitetty kuudes valitusperuste on hylättävä.

D *Syy-yhteyteen liittyvät valitusperusteet*

121. Tutkin komission esittämät rikkomisen ja Schneiderille aiheutuneen vahingon välistä syy-yhteyttä koskevat kolme valitusperustetta tarkastelemalla ensin väitettä syy-yhteyden puuttumisesta,⁵³ sen jälkeen väitettä syy-yhteyden katkeamisesta⁵⁴ ja lopuksi väitettä syy-yhteyttä arvioitaessa esitetyistä ristiriitaisista perusteluista, joiden perusteella valituksenalaista tuomiota vaaditaan kumottavaksi.⁵⁵

122. Viimeinen näistä valitusperusteista liittyy niihin kahteen vahinkotyyppiin, jotka valituksenalaisella tuomiolla määrättiin korvattavaksi Schneiderille, ja kaksi muuta valitusperustetta taas koskevat ainoastaan taloudellisen tappion määrällistä arviointia, kuten jo edellä totesin.

53 – Kolmannen valitusperusteen ensimmäinen ja toinen osa ja kolmannen osan ensimmäinen väite.

54 – Kolmannen valitusperusteen loput väitteet ja viides valitusperuste kokonaisuudessaan.

55 – Neljäs valitusperuste.

1. Syy-yhteyden puuttuminen

a) Tosiseikkojen ja selvitysaineiston vääristely (kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa)

123. Ensinnäkin komissio väittää, että valituksenalaisen tuomion 305–309 kohdassa luonnehdittiin virheellisesti tosiseikkoja ja otettiin selvitysaineisto huomioon vääristyneellä tavalla, kun siinä katsottiin, että Schneiderilla oli soveltumattomuuspäätöksen olemassaolon vuoksi ”velvollisuus” sopia Legrandin luovutushinnasta Wendel-KKR:n kanssa.

124. Valittajan mukaan asian olosuhteet ja Schneiderin käyttäytyminen viittaavat siihen, että erottautumiselle asetettu määräaika, jota oli pidennetty ajankohtaan 5.2.2003 saakka, oli riittävän pitkä, jotta Schneider olisi voinut sekä lykätä Legrandin myynnistä käytäviä neuvotteluja että pyytää tarvittaessa uutta määräajan pidennystä, jota komissio erottamispäätöksen 122 kohdassa tarjosi.

125. Schneider väittää, että tämä kolmannen valitusperusteen osa on jätettävä tutkimatta, koska siinä kyseenalaistetaan valituksenalaisessa tuomiossa todetut tosiseikat. Tämä väite on kuitenkin hyljättävä, sillä komissio on ilmoittanut yksiselitteisesti, että se vastustaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen

ratkaisua nimenomaan siksi, että siinä vääristeltiin asian tosiseikkoja.

126. Komission perustelut eivät tältäkin osin ole vakuuttavia, koska tuomiossa ei ole todettavissa tällaista vääristelyä. Valituksenalaisissa kohdissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tyytyy johdonmukaisesti toteamaan, että Schneiderilla oli velvollisuus luopua Legrandista ja että tätä päätelmää tukee vielä se, ettei erottamispäätöstä ollut mahdollista lykätä.

127. Koska Schneider ei voinut erottautua sulautumasta ennen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vireille pannun oikeudenkäynnin ratkeamista ja koska neuvottelut tulevan ostajan kanssa etenivät nopeasti, se joutui siihen kohdistuvien lakisääteisten velvoitteiden noudattamisen ja tuomioistuimelta odottamansa ratkaisun ristituleen. Olisi kohtuutonta rangaista Schneideria siitä, että se pyrki panemaan erottamispäätöksen nopeasti täytäntöön, kun kerran komissio oli vaatinut yrityskeskittymän välitöntä purkamista.⁵⁶

128. On vaikea ymmärtää, miksi komissio syyttää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta selvitysaineiston huomioon ottami-

⁵⁶ – Erottamispäätöksen 114 kohdan loppuosa.

sesta vääristyneellä tavalla, sillä mitään tosiseikkoja ei ole vääristelty, vaikka osapuolet eivät hyväksykään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviota näistä tosiseikoista eivätkä etenkään komissiolle niiden perusteella kuuluvasta vahingonkorvausvastuusta.

129. Tästä seuraa, että kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa on hylättävä.

b) Syy-yhteyden puuttuminen soveltumattomuuspäätöksen lainvastaisuuden ja Wendel-KKR:lle Legrandin luovutushinnasta myönnetyn alennuksen väliltä (kolmannen valitusperusteen toinen osa)

i) Kysymyksenasettelu

130. Komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheellisiä aineellisia toteamuksia, vääristeli tosiseikkoja ja luonnehti oikeudellisesti niitä virheellisesti, kun se totesi,⁵⁷ että soveltumattomuuspäätöksen lainvastaisuusperusteen ja sen seikan välillä, että myönnettiin alennus siitä Legrandin luovutushinnasta, joka olisi saatu ilman rasitteita tehdyssä lopullisessa kaupassa, on välitön syy-yhteys.

131. Väitteensä tueksi komissio esittää kolme argumenttia. Ensinnäkin se tuo esille, että Schneider teki 26.7.2002 Wendel-KKR:n kanssa Legrandista luovutussopimuksen, joka piti panna täytäntöön viimeistään 10.12.2002, vaikka Schneiderin ei olisi tarvinnut suostua mihinkään määräaikaan, kun kerran komissio ei asettanut estettä erottautumiselle annetun määräajan jatkamiselle alun perin asetetun takarajan yli eli myöhemmäksi kuin 5.2.2003. Lisäksi komissio toteaa, että jättäessään vetoamatta lausekkeeseen, jonka perusteella se olisi saanut purkaa myynnin ajankohtaan 5.12.2002 saakka, Schneider oli jo tietoinen siitä, ettei sillä ollut lain mukaan velvollisuutta erottautua Legrandista, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli 22.10.2002 antamallaan tuomiolla kumonnut kummankin päätöksen.

132. Toiseksi komissio väittää, että Legrandin luovuttaminen tapahtui täysin Schneiderin omasta tahdosta ja että näin toimiessaan Schneider luopui sekä oikeudeltaan myyntisopimuksen purkamiseen että mahdollisuudesta saada keskittymä julistetuksi yhteismarkkinoille soveltuvaksi, vaikka se olisi komission uudelleen aloittamassa menettelyssä voinut ehdottaa toimenpiteitä tukemistilanteen lievittämiseksi.

133. Kolmanneksi komissio katsoo, että Schneiderille vastaisen toimen menettelylinen luonne estää syy-yhteyden syntymisen tämän virheen ja sen vahinkotyyppin välille, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi korvattavaksi Schneiderille.

57 – Valituksenalaisen tuomion 311–316 kohta.

134. Schneider puolestaan torjuu kaikki nämä väitteet tehottomina, koska ne eivät kohdistu syy-yhteyteen vaan sille aiheutuneisiin kustannuksiin. Luovutuspäivän osalta se kiistää komission väitteen ensinnäkin siksi, että komissio ei ota huomioon, että Wendel-KKR suostui lykkäämään täytäntöönpanoa enintään ajankohtaan 10.12.2002 saakka, joten tähän seikkaan ei voida vedota Schneideria vastaan, ja toiseksi siksi, että komission vihamielinen käyttäytyminen ei antanut Schneiderille toivoa siitä, että asiassa tehtäisiin myöhemmin uusi päätös, jolla yrityskeskittymä hyväksyttäisiin.

135. Legrandin luovutuspäivän osalta komissio on Schneiderin mukaan väärässä, kun se määrittää vahingon syntymispäiväksi päivän, jolloin Legrandin luovuttaminen tosiasiallisesti toteutui, sillä Schneiderin mukaan vahingon syntyminen alkoi soveltumattomuuspäätöksen tekemisestä lähtien. Schneider kiistää myös sen, että soveltumattomuuspäätöksen lainvastaisuuteen johtaneen säännönvastaisuuden menettelylinen luonne estäisi syy-yhteyden syntymisen.

ii) Arviointi

136. Tämän valitusperusteen kohdalla on tutkittava yksityiskohtaisesti perusteet, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien käytti syy-yhteyden arvioinnissa.

137. Valituksenalaisessa tuomiossa todetaan, että kun Schneider lykkäsi Legrandin myynnin tosiasiallista toteuttamista siihen asti, kunnes vireillä olleet oikeudenkäynnit ratkeaisivat, ja pyrki näin saamaan päätöksen, jolla keskittymä todettaisiin yhteismarkkinoille soveltuvaksi, se joutui myöntämään Wendel-KKR:lle alennuksen siitä Legrandin luovutushinnasta, jonka se olisi saanut siinä tapauksessa, että kyseessä olisi ollut lopullinen kauppa, joka olisi tehty ilman soveltumattomuuspäätöstä, joka jo alun perin vaikutti sellaiselta, että sitä rasitti kaksi ilmeistä lainvastaisuutta.⁵⁸

138. Valituksenalaisen tuomion mukaan tosiasiallisen myynnin lykkääminen ajankohtaan 10.12.2002 saakka edellytti siis sitä, että Wendel-KKR:lle korvattaisiin Legrandin varojen arvonalennuksen riski, jonka se otti suostuessaan lykkäämiseen, myös siinä tapauksessa, että arvonalennus johtuisi vain teollisuusosakkeiden kurssien heilahtelusta epäedulliseen suuntaan luovutus sopimuksen allekirjoittamispäivän ja myynnin toteuttamispäivän välisenä aikana.⁵⁹

139. Koska Schneiderin katsottiin itse osallistuneen oman vahinkonsa syntymiseen, komissio veloitettiin korvaamaan kaksi kolmannesta vahingoista, joita Schneiderille oli aiheutunut siitä, että sen piti myöntää Legrand SA:n luovutushinnasta alennus vastineeksi siitä, että Legrandin myynnin tosiasiallista toteuttamista lykättiin ajankohtaan 10.12.2002 saakka.⁶⁰

58 – Valituksenalaisen tuomion 311 kohta.

59 – Valituksenalaisen tuomion 312 kohta.

60 – Valituksenalaisen tuomion tuomiolauselman 1 kohta.

140. Olen samaa mieltä komission kanssa siitä, ettei tällainen toimintatapa ole kovin johdonmukainen. Etenkään sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun syntymisen kynnyks ei tässä tapauksessa täytä adekvaattisuuden osalta vaadittavia ominaispiirteitä, toisin sanoen vahinko ei ole lainvastaisen päätöksen suora, välitön ja yksinomainen seuraus⁶¹ eli vahingon ja päätöksen välillä ei ole vaadittavan läheistä syy-yhteyttä.⁶²

141. Epäilemättä soveltumattomuuspäätös ja erottamis päätös saivat Schneiderin etsimään yritystä, joka kykenisi suoriutumaan Legrandin kokoisesta yrityksen ostamisesta aiheutuvista kustannuksista, ja tämä puolestaan edellytti monitahoisia neuvotteluja, kuten Schneider selittää vastauskirjelmässään.⁶³

142. Päätösten kumouduttua sopimuskustannuksista tuli turhia, sillä ellei erottamis päätöstä olisi tehty, Schneider ei olisi joutunut näitä kustannuksia maksamaan. Se ei kuitenkaan vaadi korvausta tästä vahinkotyyppistä, jota ei näin ollen ole tarpeen käsitellä tämän enempää. Halusin kuitenkin mainita sen tässä yhteydessä esimerkkinä komission hallinnollisen toimen kumoamiseen liittyvistä kuluista ja ainakin tuoda esille sen, että mahdollisesti

aiheutuvien tarpeettomien kulujen pitäisi katsoa johtuvan mainitusta rikkomisesta.

143. Vaikka näiden samojen neuvottelujen tuloksena Wendel-KKR:lle myönnettiin alennusta Legrandin myyntihinnasta, kyseinen alennus ei kuitenkaan ole seurausta komission päätöksen pätemättömyydestä, vaan Schneiderin vapaaehtoisista neuvotteluista liikekumppaniensa kanssa. Schneiderin tilanne ei tässä vaiheessa ollut järin miellyttävä, koska komissio painosti sitä erottautumaan Legrandista, mutta tämä rasite oli vain yksi monista Wendel-KKR:n kanssa tehdyn sopimuksen lopulliseen muotoon vaikuttaneista tekijöistä.

144. Vastauskirjelmässään Schneider antaa selventäviä tietoja siitä, missä olosuhteissa Legrandin luovuttamista koskeva sopimus laadittiin, ja luettelee vielä muitakin tietolähteitä, joista käy ilmi Schneiderin johtoon kohdistunut voimakas paine erottautua nopeasti yhtiöstä, johon se oli aikonut sulautua, ja joihin sisältyvät Legrandin hallituksen puheenjohtajan,⁶⁴ Schneiderin osakkaiden ja rahoitus- ja markkina-analyytikoiden⁶⁵ näkemykset asiasta. Nämä tiedot auttavat luomaan kokonaiskuvan tilanteesta, jossa Schneider ja Wendel-KKR tekivät sopimuksensa, ja osoittavat, että sulautuneiden yritysten (sittenkin lainvastaiseksi todettu) velvoittaminen erottautumaan toisistaan oli pelkkä taustatekijä, joka ei vaikuttanut

61 – Toth, A. G., "The concepts of damage and causality as elements of non-contractual liability", teoksessa Heukels, T. ja McDonnell, A. (toim.), *The Action for Damages in Community Law*, Kluwer Law International, Haag, London, Boston, 1997, s. 192.

62 – Asia 253/84, GAEC de la Ségaude v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.1.1987 (Kok., s. 123, 10 kohta).

63 – Vastauskirjelmän 99 kohta.

64 – Schneiderin ja Legrandin välisiä oikeudenkäyntejä kansallisissa tuomioistuimissa on tarkasteltu valituksenalaisen tuomion 27, 67 ja 219 kohdassa ja niitä seuraavissa kohdissa.

65 – Vastauskirjelmän 100 kohta.

suoraan Schneiderin Legrandin kauppasopimuksessa muotoilemiin ja vahvistamiin lausekkeisiin. Kaikki nämä seikat auttanevat ymmärtämään, miksi Schneiderilla oli kiire lyödä sopimus lukkoon 26.7.2002.

145. Oli normaalia, että Schneider pidätti oikeuden purkaa Wendel-KKR:n kanssa tekemänsä sopimuksen sen mukaan, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vireillä ollut oikeudenkäynti ratkeaisi. Edellisessä kohdassa mainittuja seikkoja lukuun ottamatta mikään ei kuitenkaan pakottanut Schneideria lyömään myyntisopimuksia lopullisesti lukkoon niin varhain, sillä – kuten komissio perustellusti huomauttaa – 5.2.2003 saakka myönnetyn määräajan, joka sitä paitsi olisi ollut uudistettavissa, olisi pitänyt riittää ihanteellisen ostajan löytämiseen.

146. Tällainen toimintatapa vain kasvattaa epäilystä siitä, että Schneider tähtäsi ensisijaisesti Wendel-KKR:n kanssa sovittuun luovutukseen ja piti sulautuman jatkumista pelkätään hypoteettisena. Tämä epäily, jota edellä mainitut paineet vahvistivat, toteutui, kun Schneider pani mieluummin täytäntöön tämän luovutuksensaajan kanssa tekemänsä sitoumuksen kuin yritti pelastaa yrityskestitymän valvontamenettelyn toisessa vaiheessa, jonka komissio käynnisti uudelleen päätösten kumoamisen jälkeen.

147. Ne 180 miljoonan euron kustannukset, jotka myynnin perumisesta olisivat Schnei-

derille aiheutuneet, olisivat olleet seurausta vain siitä, minkälaiseen lopputulokseen neuvotteluissa oli päädytty; Legrandin mahdollinen arvonalennus sen seurauksena, että teollisuusosakkeiden kurssit laskisivat kyseisellä ajanjaksolla, vaikuttaa liian epämääräiseltä ja satunnaiselta perusteelta syy-yhteyden syntymiseen.⁶⁶

148. Jos vielä tarkastellaan kumpaankin yritykseen kohdistuvia uhkia,⁶⁷ Wendel-KKR ei suinkaan ollut tietämätön Schneiderin suhtautumisesta, sillä se oli täysin tietoinen siitä mahdollisuudesta, että soveltumattomuus- ja erottamispäätökset saatettaisiin kumota, jolloin se ei luonnollisestikaan olisi saanut Legrandia omistukseensa. Näin ollen se vaati sopimukseen sellaiset ehdot, joilla vältettiin mahdolliset riskit, eli myyntihinnan alennuksen ja 180 miljoonan euron korvauksen, joka ostajalle maksettaisiin siinä tapauksessa, että sopimus perutaan; toisin sanoen riskit siirrettiin sopimuksessa myyjälle, joka suostui vapaaehtoisesti kantaamaan ne.

149. Schneider pani siis paljon alttiiksi vedotessaan asetuksen 7 artiklan 3 kohtaan. Kyseinen säännös on poikkeus periaatteeseen, jonka mukaan keskittymää ei saada toteuttaa

66 – Asia 26/74, Roquette Frères v. komissio, tuomio 25.5.1976 (Kok., s. 677, 23 kohta) ja julkisasiamies Trabucchin ratkaisuehdotus (s. 694).

67 – Oman vastuun rajaamista on valtiontukien osalta käsitelty yhdistetyissä asioissa 83/76, 94/76, 4/77, 15/77 ja 40/77, HNL ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 25.5.1978 (Kok., s. 1209, Kok. Ep. IV, s. 119, 6 kohta) ja asiassa C-104/89, Mulder ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 19.5.1992 (Kok., s. I-3061, 13 kohta). Ks. myös Koenig, Ch., "Haftung der Europäischen Gemeinschaft gem. Art. 288 II EG wegen rechtswidriger Kommissionsentscheidungen in Beihilfensachen", *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, nro 7, 2005, s. 205.

ennen kuin komissio on sen nimenomaisesti tai hiljaisesti hyväksynyt.⁶⁸ Näin ollen jokaisen harkitsevan elinkeinonharjoittajan on oltava tietoinen seurauksista, joita sille voi aiheutua, jos yhteisön toimielin tekee erottamiseen johtavan kielteisen päätöksen keskittymästä, sillä huolimatta saman asetuksen 8 artiklan 4 kohdan sanamuodosta (”Jos keskittymä on jo toteutettu, komissio voi vaatia – erotettavaksi toisistaan”) komissiolla ei asetuksen 7 artiklan 3 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ole harkintavaltaa siinä, palauttaako se markkinatilanteen entiselleen vai ei, sillä erottaminen on kyseisen 8 artiklan säännöksen tarkoitus.⁶⁹

150. Lyhyesti sanottuna yritysten, jotka vetoavat 7 artiklan 3 kohdan poikkeukseen, on myös hyväksyttävä sulautumisissa tapahtuviin normaaleihin muutoksiin liittyvät riskit, sillä yrityskeskittymiä koskevan säännösten valossa ne ovat varsin helposti ennakoitavissa.⁷⁰

151. Vaikka soveltumattomuus- ja erottamis- päätösten kumoamiset eivät olekaan ”normaaleja” tapahtumia, ne ovat perusteettujen vahinkojen, esimerkiksi yrityksen

68 – Ablasser-Neuhuber, ”Artikel 7. Aufschub des Vollzugs von Zusammenschlüssen”, teoksessa Loewenheim, Meessen ja Riesenkampff, *Kartellrecht – Band 1 Europäisches Recht – Kommentar*, C. H. Beck Verlag, München, 2005, s. 1192.

69 – Immenga, U. ja Körber, T., ”Fusionskontrollverordnung – Artikel 8. Entscheidungsbefugnisse der Kommission”, teoksessa Immenga ja Mestmäcker, *Wettbewerbsrecht – EG/Teil 2 – Kommentar zum Europäischen Kartellrecht*, 4. painos, C. H. Beck, München, 2007, s. 673.

70 – Taloudelliseen toimintaan kuuluvien riskien osalta ks. äskettäinen asia C-47/07 P, Masdar (UK) v. komissio, tuomio 16.12.2008 (Kok., s. I-9761, 59 ja 93 kohta).

myynnistä käydyistä neuvotteluista aiheutuneiden kustannusten, hyväksymiselle, kuten jo edellä osoitin; silloin kun kumoamisen syynä on senkaltainen menettelyvirhe, jonka komissio teki ja jonka korjaaminen edellyttää yrityskeskittymän valvonnan uudelleenaloittamista, ei tällaisia muuntyyppisiä vahinkoja kuitenkaan voida hyväksyä, koska kumoamiseen johtanut virhe ei tässä tapauksessa rasittanut taloudellista analyysiä, kuten valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee.

152. Edellä esitetyn perusteella komissio on oikeassa väittäessään, että päätös kumottiin muodollisista syistä puuttumatta tutkittavana olleen keskittymän tosiasialliseen sisältöön, mistä seuraa, että jos asetuksen 18 artiklan rikkomiseen perustuva virhe olisi korjattu, uudelleenaloitetun toisen vaiheen menettelyn tulos ei olisi ollut ennakoitavissa, vaan menettely olisi voinut ratketa suuntaan tai toiseen pääasiassa sen mukaan, esittäisikö Schneider komissiolle asianmukaisia korjaustoimenpiteitä vai ei.

153. Koska Schneider siis otti sopimuksen kautta kantaakseen sekä omat että Wendel-KKR:n riskit, se että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi korvattavaksi luovutushinnan alennuksen, joka ensiksi mainitun yrityksen piti myöntää toiseksi mainitulle yritykselle luovutuksen lykkäämiseksi tuolloin vireillä olleiden oikeudenkäyntien ratkeamiseen saakka, merkitsee sitä, että asetuksen 7 artiklan 3 kohdan menettelytavan valitseville yrityksille annetaan takeet tai vakuudet kaikenlaisten lisäkustannusten

varalta, joita voi syntyä yhteisön oikeuden rikkomisen, myös menettelysääntöjen rikkomisen, yhteydessä, ilman että tämä vaikuttaa suoraan yrityskeskittymän taloudelliseen sisältöön.

154. Edellä esitetyistä syistä katson, että tämä valitusperuste on hyväksyttävä ja valituksenalainen tuomio kumottava sillä perusteella, että siinä hyväksyttiin vahingot, joita Schneiderille aiheutui siitä, että se myönsi Wendel-KKR:lle alennuksen Legrand SA:n luovutushinnasta vastineeksi siitä, että Legrandin myynnin tosiasiallista toteuttamista lykättiin ajankohtaan 10.12.2002 saakka.

2. Syy-yhteyden katkeaminen (kolmas ja neljäs valitusperuste)

a) Asianosaisten lausumat

155. Komissio väittää – vaikka sen lausumissa onkin läpi valituskirjelmän havaittavissa tiettyä epäjohtonmukaisuutta –, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien teki pääasiassa oikeudellisen virheen, kun se ei hyväksynyt sitä, että syy-yhteys oli katkenut valituksen vastapuolen käyttäytymisen vuoksi.

156. Kolmannella valitusperusteellaan komissio ensinnäkin väittää, että virheensä muodollisesta luonteesta huolimatta sen oli pakko tehdä uusi päätös, kun se aloitti uudelleen valvonnan toisen vaiheen, ja tämä poisti mainitun syy-yhteyden. Toisaalta se katsoo väitetyn vahingon aiheutuneen myynnin toteuttamisen määräajan lykkäämisestä ajankohtaan 10.12.2002 saakka sekä Schneiderin päätöksestä olla käyttämättä lauseketta, jonka perusteella se olisi saanut irtisanoa sopimuksen.⁷¹

157. Lisäksi se väittää neljännellä valitusperusteellaan, että Schneider laiminlöi huolellisuusvelvollisuutensa kolmella tavalla: ensinnäkin siten, ettei se pyytänyt komissiolta tarkempia tietoja keskittymän osapuolten asemien tukemisesta, toiseksi siten, että se jätti vaatimatta turvaamistoimia, joita se olisi voinut hakea ennen päätösten kumoamista ja sen jälkeen, ja kolmanneksi siten, että se pani Legrandin myyntisopimuksen täytäntöön tilanteessa, jossa sillä ei vielä ollut laillista velvollisuutta luopua yhtiöstä.

158. Schneider kuitenkin torjuu nämä valituksenalaisen tuomion pääasiaratkaisusta esitetyt väitteet ja katsoo, että kaikki nämä komission valitusperusteet on jätettävä tutkimatta, koska ne ovat uusia perusteita, joista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien ei ole lausunut.

71 – Komissio lainaa asiassa 33/82, Murri Frères v. komissio, 19.9.1985 annettua tuomiota (Kok., s. 2759, 37 ja 38 kohta) ja asiassa T-360/04, FG Marine v. komissio, 19.7.2007 annettua tuomion (51–56 ja 75–77 kohta) eri kohtia kokonaisuudessaan.

159. Koska olen ehdottanut, että syyhteyden puuttumista koskeva valitusperuste hyväksyttäisiin, esitän seuraavat näkökohdat ainoastaan toissijaisesti siltä varalta, että yhteisöjen tuomioistuin on kansani eri mieltä ja haluaa tutkia loppujenkin valitusperusteiden paikkansapitävyyden.

b) Tiettyjen väitteiden tutkittavaksi ottaminen

160. Schneider esitti menettelyn aikana tiettyjä väitteitä, jotka koskevat sitä kolmannen valitusperusteen osaa, jossa Schneideria syytetään huolimattomuudesta, sekä koko viidettä valitusperustetta, jota käsitellään tämän ratkaisuehdotuksen 167 kohdassa; kummassakin tapauksessa Schneider vetoaa siihen, että nämä valitusperusteet ovat uusia tässä keskustelussa, joka aloitettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

161. Ensinnäkin siitä oletuksesta, että komission väitteet vahingon aiheutumisesta Schneiderin omasta huolimattomuudesta olisivat uusia, riittää, kun todetaan, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tämäntyyppiseen uuteen perusteeseen voidaan vedota, vaikka sitä ei olisikaan ensin käsitelty ensimmäisessä oikeusasteessa, jos se tukee jotakin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitettyä perustetta.⁷²

72 – Yhdistetyt asiat C-74/00 P ja C-75/00 P, Falck ja Acciaierie di Bolzano v. komissio, tuomio 24.9.2002 (Kok., s. I-7869, 178 kohta) ja asia C-229/05 P, PKK ja KNK v. neuvosto, tuomio 18.1.2007 (Kok., s. I-439, 66 kohta).

162. Toiseksi komissio tuo esille viidennestä valitusperusteesta, että valituksenalaisen tuomion 326–335 kohdassa tutkittiin, oliko Schneider ainakin tietyiltä osin vastuussa vahingosta. Kaikissa niissä perusteissa, joita Schneider väittää uusiksi, käsitellään juuri tätä näkökohtaa, minkä vuoksi kyseistä väitettä ei voida ottaa huomioon.

163. Näin ollen Schneiderin esittämää oikeudenkäyntiväitettä ei voida hyväksyä, vaan se on hylättävä kokonaisuudessaan.

c) Asiakysymys

164. Parametrit, joiden perusteella tätä kysymystä on arvioitava, määritellään yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä, jonka mukaan sopimussuhteen ulkopuoliseen yhteisön vastuuseen liittyvissä asioissa se, että vahingonkorvausta vaativa osapuoli on itse loukannut huolellisuusvelvollisuutta, voi vaikuttaa lainvastaisen päätöksen ja vahingonväliseen syy-yhteyteen niin, että vahingonkorvausvastuu vähenee⁷³ tai jopa poistuu kokonaan.⁷⁴ Nämä ovat kuitenkin vain yleisiä

73 – Em. asia Adams v. komissio, tuomion 53–55 kohta ja asia C-308/87, Grifoni v. CEEA, tuomio 27.3.1990 (Kok., s. I-1203, 16 ja 17 kohta).

74 – Esim. asia 169/73, Compagnie Continentale France v. neuvosto, tuomio 4.2.1975 (Kok., s. 117, 22–32 kohta); asia 58/75, Sergy v. komissio, 1.7.1976 (Kok., s. 1139, 46 ja 47 kohta); asia 97/76, Merkur v. komissio, 8.6.1977 (Kok., s. 1063, 9 kohta) ja em. asia Mulder ym. v. neuvosto ja komissio, tuomion 33 kohta.

tulkintaohjeita, sillä tällä alalla esiin nousevia riita-asioita on väistämättä tarkasteltava tapauskohtaisesti.

165. Valituksenalaisen tuomion kohdalla on vaikea ymmärtää komission ensimmäistä väitettä, jonka mukaan se, että komissio teki toisessa vaiheessa päätöksen keskittymän soveltuvuudesta yhteismarkkinoille, katkaisi syy-yhteyden kumottujen päätösten ja Schneiderille aiheutuneen vahingon väliltä, sikäli kuin tällainen yhteys oli ollut olemassa. Komission mukaan uusi muodollinen päätös olisi katkaissut syy-yhteyden, sillä jos keskittymää olisi pidetty yhteismarkkinoille soveltuvana, Schneiderilla ei olisi ollut mitään velvollisuutta myydä Legrandia, ja päinvastaisessa tapauksessa uusi päätös olisi estänyt vahingon syntymisen.

166. En voi hyväksyä tätä komission väitettä, joka – kuten Schneider toteaa valitukseen antamassaan vastineessa – henkii tiettyä sofistisuutta. Joka tapauksessa komission perustelut ovat tehottomia, sillä ne ovat puhtaasti hypoteettisia eivätkä konkretisoituneet Legrandin luovutuksessa Wendel-KKR:lle. Näin ollen ne on hylättävä, koska tarkoitukseni ei ole arvioida mitään kuvitteellisiä tilanteita, vaan tosiseikkoja, jotka ovat todella tapahtuneet.

167. Sama koskee viidennen valitusperusteen ensimmäistä kohtaa, jossa viitataan Schnei-

derin huolimattomuuteen siinä, ettei se vaatinut komissiota esittämään sille tarkennuksia osapuolten asemien tukeutumisesta toisiinsa; tällä tavoin komissio yrittää vierittää Schneiderin syyksi sen, että se itse jätti asian täsmentämättä väitetiedonannossa. Tällainen vehkeily on kuitenkin liian ilmeistä jäädäkseen huomaamatta, minkä vuoksi komission väite on hylättävä.

168. Viidennen valitusperusteen toisessa luetelmakohdassa komissio väittää ensimmäisen oikeusasteen oikeuskäytännön⁷⁵ nojalla, että syy-yhteys katkesi, kun Schneider jätti käyttämättä oikeutensa hakea turvaamistoimia, joita se olisi voinut vaatia ennen päätösten kumoamista tai sen jälkeen.

169. Todetuista tosiseikoista⁷⁶ käy kuitenkin ilmi, että Schneider jätti kumoamiskanteen yhteydessä välitoimihakemuksen erottamis-päätöksen vaikutusten lykkäämiseksi; se että tästä menettelystä päätettiin myöhemmin luopua, johtui siitä, että asia T-310/01 ratkaistiin nopeutetussa menettelyssä, ja siitä, että komissio pidensi ajankohtaan 5.2.2003 saakka määräaika, joka Schneiderille oli annettu Legrandista erottautumiseksi.

75 – Asia T-230/95, BAI v. komissio, tuomio 28.1.1999 (Kok., s. II-123, 36 kohta) ja em. asia FG Marine v. komissio, tuomion 74 kohta.

76 – Valituksenalaisen tuomion 50–52 kohta.

170. Edellä esitetyn perusteella, ja toisin kuin komissio väittää, Schneider toimi riittävää huolellisuutta noudattaen, sillä menetelmällä näin se saavutti käytännössä saman lopputuloksen kuin se olisi saavuttanut hakeamalla turvaamistoimia, koska se pääsi nopeasti selvyyteen riitautettujen päätösten pätevydestä ja sai näin lisää ajallista liikkumavaraa Legrandin luovutuksen toteuttamiseen, mutta ei ollut enää riippuvainen päätöksiä koskevien oikeudenkäyntien ratkaisuista.

171. Näin ollen ei voida katsoa, että Schneider olisi menetellyt näin silkkaa välinpitämättömyyttään tai että sen menettely olisi katkaissut kyseisen syy-yhteyden, joten komission väite on hylättävä perusteettomana.

172. Viidennen valitusperusteen kolmas kohta, jossa Schneideria moititaan siitä, että se myi Legrandin, vaikkei sillä ollut laillista velvollisuutta erottautua yhtiöstä, ja komission väite, joka koskee myynnin tosiasiallisen toteuttamisen lykkäämistä ajankohtaan 10.12.2002 saakka ja sitä, että Schneider jätti vetoamatta lausekkeeseen, jonka perusteella se olisi saanut irtisanoa sopimuksen, on tutkittava yhdessä, koska ne liittyvät toisiinsa; komission mukaan kaikki nämä seikat olivat omiaan edistämään korvattavaksi vaaditun vahingon syntymistä ja poistivat näin syy-yhteyden.

173. Schneider taas väittää, että sillä oli kaksikin syytä toteuttaa myynti: ensinnäkin tarve noudattaa sille asetettua velvollisuutta erottautua Legrandista ja toiseksi tarve välttää – nyt kun päätökset oli saatu kumotuiksi – riski siitä, ettei keskittymää kenties hyväksyttäisikään, kun otetaan huomioon, miten taipumattomasti komissio suhtautui Schneideriin valvonnan toisessa vaiheessa.

174. Kuten jatkossa selitän, nämä väitteet on hyväksyttävä, mutta ainoastaan toissijaisesti, sillä totesin jo olevani vakuuttunut siitä, ettei mitään syy-yhteyttä ole.

175. Kun Schneider 10.12.2002 pani täytäntöön Legrandin luovutussopimuksen, sitä velvoitti enää tämä sopimus, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien oli kumonnut soveltumattomuus- ja erottamis- päätökset 22.10.2002. Vaikka luovutussopimus tehtiinkin ainoastaan kyseisen sittemmin kumotun laillisen velvollisuuden noudattamiseksi, itse myynti oli vapaaehtoinen toimenpide, joka joudutti keskittymän

analyysimenettelyn loppuun saattamista ja joka toteutettiin ostajan kanssa käydyissä neuvotteluissa sovituin ehdoin, joihin komissio ei ollut mitenkään vaikuttanut.

vastuuta koskevan kanteen nostaminen tästä myynnin purkavassa lausekkeessa määrittäystä summasta olisi ollut paljon järkevämpää ja vastannut paremmin tapahtumien luonnetta.

176. Schneider olisi siis voinut tavoitella myönteistä päätöstä uudessa valvontamenetelyssä, jossa sillä olisi ollut mahdollisuus ehdottaa korjaustoimenpiteitä tukemistilanteiden vähentämiseksi, mutta se luopui implisiittisesti tästä mahdollisuudesta erottaumalla Legrandista, joten sen ei voida katsoa toimineen huolellisesti, kun se jätti vetoamatta myynnin purkavaan lausekkeeseen.

178. Näin ollen katson, että koska Schneider myi yrityksen, vaikka sillä ei ollut siihen laillista velvollisuutta, ja koska se ei toiminut vaadittavaa huolellisuutta noudattaen, syy-yhteys katkesi, minkä vuoksi ehdotan toissijaisesti, että viides valitusperuste hyväksytään.

177. Edellä kuvailluissa olosuhteissa ja olettaen, että Schneider oli edelleen halukas viemään läpi sulautumisensa Legrandin kanssa,⁷⁷ sen olisi ollut paljon johdonmukaisempaa perua luovutussopimus vetoamalla kyseiseen lausekkeeseen ja siten vähentää väitettyä vahinkoa, koska kyseistä 180 miljoonan euron suuruista sopimusrikkomuskorvausta ei voida edes verrata 1 700 miljoonan euron korvausvaatimukseen. Sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön

3. Perustelujen ristiriitaisuutta koskeva valitusperuste

179. Neljännellä valitusperusteellaan komissio moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että tämän tuomiossa esittämä päättely on perusteltu ristiriitaisesti, koska on epäjohdonmukaista toisaalta kieltää syy-yhteys kyseisten kahden päätöksen

⁷⁷ – Viitataan tämän ratkaisuehdotuksen 146 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin.

kumoamisen syynä olleen virheen ja aiheutuneen vahingon välillä (260–286 kohta) ja toisaalta vahvistaa korvattavaksi kaksi vahinkotyypäiä Schneiderille (tuomion 288 kohta).

180. Tämän väitteen kumoamiseksi riittää, kun palautetaan mieliin, että ensimmäinen komission mainitsemista analyyseistä koskee syy-yhteyttä, jossa on kyse vahingosta, joka on yhtä suuri kuin sen arvonmenetyksen *kokonaisarvo*, joka Legrandin varoille aiheutui sillä välin, kun Schneider hankki ne ja kun ne myöhemmin luovutettiin joulukuussa 2002, kun taas toinen näistä analyyseistä koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan Schneiderille aiheutuneita tappioita. Valituksenalaisen tuomion päätelyssä ei näin ollen näytä olevan mitään ristiriitaa, joten myöskään neljättä valitusperustetta ei voida hyväksyä.

E Seitsemäs valitusperuste

181. Toissijaisesti komissio vaatii valituksenalaisen tuomion kumoamista sillä perusteella, että siinä myönnettiin Schneiderille korkoa aineellisen vahingon syntymispäivästä eli ajankohdasta 10.12.2002 lukien siihen asti, kunnes korvauksen määrä on kokonaan maksettu.

182. Vaikka katsonkin, että valituksenalainen tuomio olisi kumottava syy-yhteyden puuttumisen ja toissijaisesti syy-yhteyden katkeamisen takia, seitsemännen valitusperusteen paikkansapitävyttä ei ole tarpeen tutkia, koska tämä peruste käsittelee ainoastaan vahinkoa, johon en voi analyysissäni puuttua.

VII Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisu pääasiassa

183. Yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan toisen virkkeen mukaan yhteisöjen tuomioistuin voi, silloin kun se kumoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen, joko itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Yksi niistä tilanteista, joissa ensimmäinen vaihtoehto on mahdollinen, on se, että kyse on oikeudellisesta virheestä, edellyttäen, että tosiseikkoja koskeva esittely on täydellinen ja riittävä asian ratkaisemiseksi ja ettei ole tarpeen toteuttaa mitään todistelun liittyviä toimenpiteitä. Tämä vaikuttaa olevan yhteisöjen tuomioistuimen seuraama käytäntö, vaikkakaan yhteisöjen tuomioistuin ei yleensä täsmällisesti toteuta sitä, minkä takia se katsoo asian olevan sellainen, että se voi ratkaista sen itse.⁷⁸

⁷⁸ – Tavallisesti yhteisöjen tuomioistuin tyytyy ainoastaan lakonisesti toteamaan, että sen käsiteltävänä oleva asia on sellainen. Ks. yhdistetyt asiat C-432/98 P ja C-433/98 P, neuvosto v. Chvatal ym., tuomio 5.10.2000 (Kok., s. I-8535, 37 kohta); asia C-76/00, Petrotub ja Republica v. neuvosto, tuomio 9.1.2003 (Kok., s. I-79, 93 kohta) ja asia C-326/05 P, Industrias Químicas del Vallés v. komissio, tuomio 18.7.2007 (Kok., s. I-6557, 71 kohta).

184. Mikäli asiakirja-aineistosta ilmenee, että asia on valmis ratkaistavaksi,⁷⁹ yhteisöjen tuomioistuin antaa asiaratkaisun, koska yhteisön lainsäätäjät on luonut sen modernien muutoksenhakutuomioistuinten kaltaiseksi, niin että sillä on laaja vapaus antaa kumoamistuomio, kun se pitää sitä asianmukaisena.⁸⁰

VIII Kummannkin oikeudenkäynnin oikeudenkäyntikulut

186. Esittämässäni ratkaisussa Schneideria ei velvoiteta vastaamaan kaikista oikeudenkäyntikuluista, koska komissio on hävinnyt vain osan vaatimuksistaan, tosin nämä eivät ole niistä kaikkein vakavimpia.

185. Tässä tapauksessa ei ole epäilystäkään siitä, etteikö yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi nyt esillä olevassa valitusasiassa saatettu kysymys ole luonteeltaan puhtaasti oikeudellinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin rajasi pääasian käsittelyn vahingon syntymiseen eikä ryhtynyt arvioimaan vahingon määrää, vaan siirsi tämän kysymyksen riita-asian monitahoisuuden vuoksi ratkaistavaksi tuomion täytäntöönpanovaiheen aikana järjestettävässä myöhemmässä menettelyssä. Olisi prosessiekonomian vastaista palauttaa asia ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen käytännössä pelkäämään sitä varten, että saadaan arvioitua komission osuus siitä ainoasta vahingosta, joka on määrättävä korvattavaksi. Mikään ei estä saattamasta tätä tehtävää päätökseen yhteisöjen tuomioistuimessa, kuten on tehty joskus aikaisemminkin,⁸¹ ja soveltamasta arvioinnissa valituksenalaisessa tuomiossa esitettyä menetelmää.

187. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi, että oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin, ja jos lähdetään siitä, että yhteisöjen tuomioistuin arvioi Schneiderille niiden kulujen osalta, joita sille on aiheutunut osallistumisesta uudelleen aloitettuun keskittymän valvontamenettelyyn, aiheutuneen vahingon, on seuraavaksi otettava kantaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa aiheutuneisiin ja muutoksenhausta aiheutuneisiin oikeudenkäyntikuluihin.

79 – Ks. Héron, J., *Droit judiciaire privé*, Montchrétien, Paris, 1991, s. 517 ja Vincent, J. ja Guinchard, S., *Procédure civile*, Dalloz, Paris, 1994, s. 922.

80 – Nieva Fenoll, J., *El recurso de casación ante el Tribunal de Justicia de las Comunidades Europeas*, Bosch, Barcelona, 1998, s. 430.

81 – Asia 238/78, Ireks-Arkady v. neuvosto ja komissio, tuomio 4.10.1979 (Kok., s. 2955, Kok. Ep. IV, s. 621); em. asia Adams v. komissio; asia C-152/88, Sofrimport v. komissio, tuomio 26.6.1990 (Kok., s. I-2477) ja em. asia Mulder ym. v. neuvosto ja komissio.

188. Tällaisessa tilanteessa asian olosuhteita arvioidaan oikein, kun päätetään, että Schneider korvaa kaksi kolmannelle komissiolle kummassakin oikeusasteessa aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.

IX Ratkaisuehdotus

189. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

- 1) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 11.7.2007 asiassa T-351/03 antama tuomio kumotaan, koska siinä veloitetaan Euroopan komissio korvaamaan kaksi kolmannesta vahingoista, joita Schneider Electric SA:lle on aiheutunut siitä, että Schneider Electric SA:n piti myöntää luovutuksensaajalle Legrand SA:n luovutushinnasta alennus vastineeksi siitä, että Legrandin myynnin tosiasiallista toteuttamista lykättiin ajankohtaan 10.12.2002 saakka.
- 2) Myös edellä mainitun tuomiolauselman 5–10 kohta, joissa määrätään asiantuntijalausannon hankkimisesta vahingon määrän arvioimiseksi ja myönnetään viivästyskorjoja, kumotaan.
- 3) Muilta osin kanne hylätään.
- 4) Asianosaiset veloitetaan ilmoittamaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kolmen kuukauden kuluessa tämän tuomion julistamisesta yhteinen arvio niiden kulujen määrästä, joita Schneider Electric SA:lle on aiheutunut osallistumisesta keskittymän valvontamenettelyyn, joka aloitettiin uudelleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asioissa T-310/01 ja T-77/02, Schneider Electric vastaan komissio, 22.10.2002 antamien tuomioiden julistamisen jälkeen.

- 5) Ellei tällaiseen sopimukseen päästä, asianosaiset esittävät yhteisöjen tuomioistuimelle samassa määräajassa vaatimuksensa numeroina.

- 6) Schneider Electric SA veloitetaan korvaamaan kaksi kolmannesta komissiolle oikeudenkäyntimenettelystä yhteisöjen tuomioistuimessa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista ja vastaamaan sille kummastakin oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuneista oikeudenkäyntikuluista.